

(Foto: Angunn Skeiseid)

KULTURMINNEPLAN RENNESØY KOMMUNE

**Kommunedelplan for kulturminner
Vedtatt i Kommunestyret -03.09.2015**

**” Kulturminnene skal vera ei kjelde til nyskaping, trivsel og
identitetsfeste for innbyggjarene ”**

(Kommuneplanen 2005 – 2016)

Innholdsliste

DEL I

Innledning

Definisjoner av begrep som blir brukt i planen

Mål for planen

Satsingsområder i planen

DEL II

Retningslinjer for saksbehandling

Vurderinger med hensyn til vern

Holdningsskapende arbeid, informasjon, formidling og kunnskapsløft

Tiltaksplan

Framtidige tiltak knyttet til satsingsområdene i planen.

DEL III

Prioriterte kulturminne i Rennesøy kommune

1. Særskilte kulturminner
2. Andre kulturminner

Vedlegg

Rammer for planen

-Lovverk

-Ansvarsstyresmakter

-Kulturminneplanen for Rennesøy kommune og forholdet til andre planer

-Økonomiske virkemiddel og tilskuddsordninger

Liste over SEFRAK B-objekter i Rennesøy kommune

DEL I

Innledning

” Kulturminner” er et samlebegrep for objekter som kan fortelle oss hvordan folk levde før i tiden. Begrepet omfatter også fysiske manifestasjoner på folks levemåter og drift av landskapet også i dag. Kulturminner kan være fysiske spor etter bosetting, nærings- og handelsvirksomhet, steder eller formasjoner i landskapet som er knyttet til religion, tradisjon eller annen tro, eller det kan være gjenstander. Videre deler vi kulturminnene inn i materielle og immaterielle kulturminner, der den sistnevnte gruppen kan være f eksempel stedsnavn, sagn og folkeviser.

Kulturminneplanen for Rennesøy kommune tar i all hovedsak for seg de faste kulturminnene, både de som er automatisk fredet – de som kan dateres til tiden før Reformasjonen i 1537 – og de som er fra nyere tid. Planen skisserer hvordan kommunen planlegger å ta vare på disse kulturminnene i et langsiktig perspektiv, i samarbeid med grunneiere og privatpersoner. Gjenstander og immaterielle kulturminner er således ikke tatt med i denne planen.

Mål med planen

Kulturminneplanen skal danne grunnlaget for et målrettet vedlikehold, god informasjon om, og tilrettelegging for bruk av kulturminnene i Rennesøy kommune. Og det skal være et verktøy for politikere og administrasjon i kommunen i saker som gjelder kulturminna direkte, eller der det må tas hensyn til kulturminnene. Videre er det et ønske om å arbeide for å øke kunnskapen om, og opplevelsen av de kulturskapte elementene som til daglig er å finne i omgivelsene våre.

Registre

Planen er laget med grunnlag i registreringer i Askeladden – Riksantikvaren sin database over alle registrerte kulturminne som er automatisk fredet – og i SEFRAK, Sekretariatet For Registrering Av faste Kulturminne. Det sistnevnte registeret omfatter hus og anlegg som er bygget i tiden etter reformasjonen og fram til 1900.

Tidsdybde og bredde

I kulturminneplanen for Rennesøy kommune er det tatt hensyn til kulturminner som på bredest mulig vis kan reflektere kulturhistorien til de ulike øyene i kommunen. Samtidig er det et poeng å fange inn tidsdybden i landskapet, slik at kulturminne fra alle historiske perioder er tilstrekkelig representerte. Noen av kulturminnene som er valgt ut er velkjente, andre vil muligens overraske, og det vil sikkert være debatt om de valg som er gjort i planen. Vi vil tro at dette kan bidra til å øke interessen for kulturminnene i kommunen.

Rennesøy kommune har i nasjonal sammenheng et stort antall automatisk fredete kulturminner. Samtidig er det flere hus og bygg som speiler ulike tidsperioder, og som er særskilte for byggeskikken i Ryfylke. I en tid preget av store bosteds- og næringsutbygginger, med nye krav til arkitektur og funksjonalitet, er det desto viktigere å ta vare på de byggene som kan vise lokale byggeskikktradisjoner.

Planen tar også sikte på å speile Rennesøysamfunnet slik det er i dag, blant annet med nye former for kommunikasjon og landbruksdrift. Rennfast var et stort løft. Ikke bare fikk rennesøybuen fastlandsforbindelse til Nord-Jæren, men også forbindelse samband internt mellom øyer der folk før hadde vært avhengige av ferjer og rutetider. I dag går flere gårdbrukere sammen om driften, noe som fysisk viser seg i samdriftsfjøs og et landbruk som et stykke på vei er industrialisert og automatisert.

Formidling

Et siste aspekt har vært å se på *formidlingspotensialet* til de ulike kulturminnene. Ved blant annet å sette de i relasjon til allerede eksisterende turstier rundt om på øyene. Det bør være et mål for kommunen, i samarbeid med fylkeskommunen, å få gjort viktige kulturminner mer tilgjengelig, og få satt opp informasjonstavler og lignende. I denne forbindelse er det et mål at planen skal være med på å stimulere til økt forståelse for kulturminnene og hvorfor det er viktig å ta vare på dem.

Kulturminneplanen omfatter utvalgte kulturminner som det kommunen ser på som viktige for kommunens sin historie.

Vurderingskriterier:

Kulturminnene tildeles en verdi, som man gjerne kaller kulturminneverdien. Denne verdien kan endres over tid, og forvaltning, eiere og organisasjoner kan verdi- vurdere et kulturminne ulikt. Kulturminneverdien deles gjerne inn i; kunnskapsverdier, opplevelsesverdier og bruksverdier. Kulturminnene kan også bli tillagt lokal verdi, regional verdi eller nasjonal verdi, eller flere av disse.

Et verneverdig eller bevaringsverdig kulturminne er et kulturminne som har gjennomgått en kulturminnefaglig vurdering og er blitt vurdert som verneverdig/ bevaringsverdig. De aller fleste kulturminnene er ikke listeført eller formelt vernet etter lovverket.

Kriterier brukt i utvelgelsen av kulturminner i denne planen:

- *Representativitet*- at kulturminnet er typisk eller karakteristisk for en større gruppe kulturminner.
- *Sjeldenhet*- at det finnes ett eller et mindre antall av kulturminnet.
- *Autentisitet*- at kulturminnet har en god grad av ekthet/opprinnelighet sett i forhold til for eksempel tidsperiode og byggemåte.
- *Miljøsammenheng*- at kulturminnet inngår i en sammenheng, gjerne et kulturmiljø som er verdt å ta vare på.
- *Opplevelse- og symbolverdien* - at kulturminnet tillegges en verdi som gir allmennhetens opplevelser, og inngår som en del av stedets/ kommunens identitet.
- *Historisk, pedagogisk og arkitektonisk verdi*- at kulturminnet tillegges en verdi i historisk sammenheng, herunder også arkitektonisk, samt at formidlingsverdien ansees for å være tilstede.

I tillegg til selve plandokumentet skal det lages et eget kulturminnekart som viser hvor i kommunen de utvalgte kulturminnene er å finne.

Kulturminneplanen har status som kommunedelplan og skal rulleres.

Definisjoner – begrep som blir brukt i planen

I Kulturminnelova av 9. juni 1978 §2 blir kulturminner og kulturmiljø definert slik:

” Med *kulturminner* menes alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til (Kml §2). Med kulturmiljøer menes områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng.”

Automatisk fredet kulturminne: Alle kulturminner fra før reformasjonsåret 1537. Disse blir også kalt fornminne. Automatisk fredet er også stående byggverk fra perioden 1537 til 1649.

Vedtaksfredet kulturminne: Gjelder freda kulturminner fra nyere tid. Miljøverndepartementet ved Riksantikvaren må fatte særskilte vedtak om freding av disse etter kulturminnelova §15.

Verneverdig kulturminne: De fleste verneverdige kulturminnene er ikke formelt vernet, men de bør likevel tas vare på fordi de blir oppfatta som verdifulle.

Hensynssoner for bygg, kulturminner med mer som skal bevares (Gammel pbl 1985 Spesialområde bevaring (SOB)): Kulturminner, anlegg og kulturmiljø som er sikret eller skal sikrest vern ved regulering etter plan- og bygningslova (§11-8 bokstav c) og § 12-6). En slik type regulering har kommunen myndighet til å gjøre.

SEFRAK (Sekretariatet For Registrering Av faste Kulturminne) er et landsdekkende register over eldre bygg og andre kulturminner. Tidsavgrensningen for SEFRAK-registrerte bygg og anlegg er satt fra 1537 til 1900. Det at en bygning er registrert i SEFRAK gir det ikke automatisk vernestatus, og det er heller ikke alle bygg som har restriksjoner med hensyn til hva en kan gjøre med huset. Registeret opererer med tre ulike verneklasser:

Bygninger og anlegg i verneklasse A: Verneverdige kulturminner som er aktuelle for sikring ved formelt vern gjennom freding eller ved regulering til med hensynssone. Svært høy alder kombinert med stor grad av autenticitet vil ofte alene kunne gi grunnlag for plassering i klasse A.

Bygninger og anlegg i verneklasse B: Kulturminner som kan være aktuelle for regulering til hensynssone.

Bygninger og anlegg i verneklasse C: Kulturminne som bare bør bli underlagt plan- og bygningslova sine generelle bestemmelser.

Listeførte objekt: Gjelder alle kirker som er bygget før 1537 og erklært stående kirker fra 1527 -1650. I tillegg er alle kirker oppført mellom 1650 – 1850 listeførte. Disse betrakte som verneverdige, og alle tiltak på disse må godkjennes av Riksantikvaren. Det er utarbeidet et rundskriv (T-3/2000) som fastsetter forvaltnings- og saksbehandlingsrutiner for disse. En rekke kirker bygget etter 1850 er også listeførte da de blir sett på som særskilt verneverdige og omfattes av de samme reglene.

Kulturlandskap: Landskap, også bylandskap, som er påvirket av menneskelig virksomhet gjennom landbruk, bebyggelse og tekniske anlegg. For eksempel veier, høyspent-ledninger og masseuttak.

Kulturmiljø: Områder der kulturminner inngår i en større helhet eller sammenheng. Også naturelementer med kulturhistoriskverdi kan inngå i et kulturmiljø.

Fredet kulturmiljø: Det finnes i dag kun få *fredete* kulturmiljø i Norge. Ett av disse ligger i Rennesøy kommune – Utstein kloster kulturmiljø. Denne typen freding blir gjort i helt spesielle område for å bevare området sin kulturhistoriske verdi (Kml. §20). Fredingen ligger ett nivå over vanlig freding og representerer det strengeste vernet i kulturminnelova.

Mål

Hovedmål:

Kulturminneplanen skal sikre en bedre og mer langsiktig planlegging av den kommunale kulturminneforvaltningen, og fremme forståelsen for kulturminner og deres betydning for lokalsamfunnet.

Delmål:

- Å bevare gjennom bruk er god ressursforvaltning
- Øke kunnskapen og opplevelsen rundt kulturminnene.
- Forenkle og øke kompetansen i kommunens arbeid i plan- og byggesaker
- Stimulere til bevaring og rehabilitering av kulturminnene.

Planen skal:

- sikre at vi har et godt verktøy for å bevare og verne kulturminnene i Rennesøy kommune.
- gi et overblikk over kulturminnene i kommunen som speiler mangfoldet, variasjonen og tidsdypet i landskapet.
- sikre at kulturminnene blir integrerte og tatt vare på i forbindelse med planlegging og kommunale vedtak.
- på sikt sikre at flere kulturminner i kommunen på sikt skal gis vern gjennom plan- og bygningsloven med tilpassete vernebestemmelser.
- skal danne rammer for forvaltningen av kommunen kulturminner og kulturmiljøer.
- være et verktøy for kommunen som kan brukes i arbeidet med alle arealplansaker, reguleringsplansaker og byggesaker.
- planen vil også være nyttig i kommunen sitt arbeid fpå en bedre måte kunne avveie hensynet til kulturminnene opp mot andre samfunnshensyn.
- legge til rette for økt kunnskap om, og oppmerksomhet rundt kulturminnene, med tanke på å stimulere til økt interesse for ulike typer kulturminner og kulturlandskap.
- stimulere til rehabilitering av kulturminner, som i noen tilfelle også kan brukes i nærings- og turistvirksomhet.

Planens satsingsområder

1. Særskilte automatisk fredete kulturminner

Alle faste arkeologiske kulturminner fra før 1537 er automatisk freda etter kulturminnelova. Dette gjelder også stående byggverk fra tiden fram til 1649. Det er vanlig å dele førhistorisk arkeologi inn i tre perioder; steinalder, bronsealder og jernalder. Periodene er oppkalt etter hvilket råmateriale som ble mest brukt. I Rennesøy kommune finner vi eksempel fra alle disse periodene. I Riksantikvarens kulturminnebase, Kulturminnesøk, er det registrert 17 steinalderfunn, 14 bronsealderfunn og 358 jernalderfunn i kommunen.

2. Bygninger og anlegg registrerte som SEFRAK A-objekter

Verneverdige kulturminner som er aktuelle for sikring ved formelt vern gjennom fredning eller ved regulering til hensynsoner. Svært høy alder kombinert med stor grad av autenticitet vil ofte alene kunne gi grunnlag for plassering i klasse A. Noen av bygningene utgjør et større miljø. I Rennesøy kommune finnes 30 bygninger / anlegg som er klassifiserte som SEFRAK-A objekt.

3. Kulturlandskap

Når vi tenker på øyene i Rennesøy kommune ser vi gjerne for oss det vakre, varierte og særegne kulturlandskapet som er å finne på disse øyene. En vid definisjon av ”kulturlandskap” er ”et landskap som på ulikt vis er preget av menneskelig virksomhet.”. I kommunen finnes det en rekke ulike landskapstyper som det er viktig å ta vare på: kyst- og skjærgårdslandskap, større landskapsområder som er preget av jordbruksdrift, og lyng- og heilandskap. Slik vi fysisk ser kulturlandskapet er det et resultat av bruk av området gjennom generasjoner, og en kan finne kulturspor fra ulike perioder. Kulturlandskapet og elementene som finnes i det kan speile både samfunnsforhold og den historiske bruken av området.

Kulturlandskap – Galta

(Foto: A. Skeiseid)

4. Naust

Reising av naust har en lang tradisjon på øyene i kommunen. Ikke sjelden finner vi nausttufter, både fra eldre jernalder og fram til slutten av vikingtiden. På Nordbø ble det utført en arkeologisk undersøkning av et naust der dateringane viste at det hadde vært i bruk fra slutten av vikingtid og inn i mellomalderen. Naustet var 30 meter langt og 6 meter bredt i åpningen, så her har det vært plass til et stort skip!

Det påfallende høye tallet på naust fra jernalderen som er påvist blant annet i Rennesøy kommune kan ha bakgrunn i organiseringen av en sjøkrigsflåte – en sjøleidang – her alt i romartid eller folkevandringstid (Brekke 2003: 40ff.).

I dag er naustene fremdeles karakteristiske bygg langs strandkanten rundt omkring i kommunen – viktige kulturminner som forteller hvor viktig fisket var, og hvor viktig utnytting og foredling av ressursene i sjøen alltid har vært. Naustene er som oftest lødd opp med en grunnmur i stein og har grindkonstruksjon i treverket. Fra gammelt av var taket tekket med steinheller, men i de senere årene har noen fått eternitt- eller blekkplater.

5. Steingarder

Steingarder utgjør et annet karakteristisk trekk i landskapet på øyene i Rennesøy kommune. De inngår i en landbruksmessig tradisjon som kan spores langt tilbake i tid. Kronologisk kan steingardene i kommunen deles inn slik:

1) Steingarder/gardfar fra jernalderen (folkevandringstid) er spor etter førhistoriske gjerdesystem. I dag ser vi som oftest disse som langstrakte jordvoller som bukker seg i terrenget, dekket av mose og gras. Høyden er ofte 30-50 cm. Disse kulturminnene er automatisk fredet.

Spor etter gardfar på Seglem

(Foto: A. Skeiseid)

2) Steingarder fra før utskiftingen på slutten av 1800-talet. Disse er lødd opp av stein og bukker seg framover etter forma på terrenget. Slike steingarder går ofte langs kanten på bratte fjellskrenter for å hindre at beitedyr skulle falle utfor. Dei følger en terrengformasjon for å skille mellom tidligere tiders inn- og utmark. Alderen på denne typen steingarder er i tidsspennet fra mellomalder og frem til 1800-talet. Flere steder ligger disse parallelt med eller er bygd oppå gardfarene fra jernalderen.

3) Utskiftingssteingarder. I forbindelse med utskiftingen fra 1850 til ca. 1900 kom det en rekke nye steingarder til. Disse er som regel flotte byggverk: brede, høye og lødd manuelt. De skiller seg klart fra de gjerdesystem som er satt opp før denne tiden. Tidligere var terrengformasjonene avgjørende for hvor steingardene ble laget, men nå ble de lødd i

eiendomsgrensene etter utskiftingen. Disse steingardene går som oftest i snorrette linjer uten hensyn til terrenget og er lødd opp av flate skiferstein

Steingjerder som ble satt opp etter utskiftingen ble i stor grad bygget av innleid arbeidskraft: ”austmenn” fra Setesdal og Østlandet, som levde av å lø steingarder.

4) Piggsteingjerde. Fra ca. 1920 ble det tatt i bruk et nytt gjerdesystem der stein fremdeles var et viktig element, men bare som gjerdepåler, kalt ”piggsteidn” eller ”pigghedler”.

Piggsteingjerde på Daleheia (Foto. A. Skeiseid)

6. Kirker, kirkegårder og bedehus

Kirke- og bedehuskulturen har opp gjennom tiden stått sterkt rundt på øyene i kommunen. I dag er det tre kirker i Rennesøy kommune – Sørbø, Hausken og Møsterøy (Askje) – , alle med sterke historiske røtter tilbake til mellomalderen da de ble reist. I tillegg finnes to nedlagte kirkesteder fra mellomalderen: Bru og Haugvaldstad.

Disse kirkestedene kan fortelle oss interessante trekk fra historien til øyene. Ser en på plasseringen av kirkene lå alle fem på store, rike gårder, i tilknytning til gamletunet på gården. Dette indikerer at alle kirkene i sin tid ble reist som maktsymbol av stormenn, noe som vitner om at det i mellomalderen fantes et mektig bondearistokrati på øyene, på samme måte som på Nord-Jæren.

I nyere tid, det vil si fra 1880-årene, begynner det store vekkinger rundt om på øyene, der predikantar fra ulike kristne organisasjoner eller foreninger reiste omkring og forkynte Guds ord. I kjølvannet av disse vekkingene vokste bedehuskulturen fram, og på Sørbø, Møsterøy, Utstein Kloster, Heggland, Bru/Sokn, Vikevåg og Vestre Åmøy ble det reist bedehus. Det var de kristne, lutherske foreningene som hadde førsteretten til å bruke byggene.

7. Våningshus

Rundt om i kommunen finnes det gamle våningshus som er bygget i ulike stilarter og som vitner om en rik og til dels særegen lokal byggetradisjon. Noe særlig midtgangshusene, som også kalles for Ryfylkehus, er representanter for. Men man finner også nye hus som tar vare på, fornyer og utvikler lokal byggeskikk.

Midtgangshus: Fra 1800-tallet og utover. Symmetriske hus der en kommer inn i en gang, som eventuelt kan være i kombinasjon med ett kjøkken, eller bare kjøkken. Det lå en stue på venstre

side og en på høyre side, og innenfor stuene kunne det være kammers. Det symmetriske formspråket har gjort at denne bygge måten er blitt kalt ”bygde-empire”. Det viser seg at slike hus ofte har en noe eldre del som bestod av tre rom: gang, stue og kammers.

Sveitserhus: Ca.1870 - 1910. Dette var en type hus som kunne vere radikalt annerledes enn husene som representerte gammel norsk byggeskikk. Husene får større rom og større etasjehøyde – mer lys og luft var idealet. Det som i mange tilfelle særmerker sveitsarhusa er de dekorative elementa med flotte utskjæringer og mønster eksteriør. Dette er særlig synlig i byene. På bygdene kan sveitserhusene framstå som mer ”ordinære” når det gjelder dekor, men det er likevel ikke uvanlig at de utvendig har synlige åser og sperrehoder med utskjæringer og spir i mønet. Krysspostvinduet med fire eller seks fag er vanlig.

Funkishus: 1935 – 1950. I denne stilarten har en kvittet seg med de dekorative elementene. Den eneste dekoren som finnes kan være en veksling mellom stående og liggende kledning på huset. Bygningskroppene er rektangulære, og av og til asymmetriske. Vinduene er ofte plassert i hjørnet og listverket er helt uprofilert.

Nyere typer hus: 1950 – d d. Innenfor denne kategorien hus finner vi flere tidstypiske stiler. Her kan nevnes husbankhus.

8. Driftsbygninger

I Rennesøy kommune finnes en rekke former for driftsbygninger som kan fortelle historien om tidligere boligformer og utvikling av gardsdriften.

I kommunen finner vi også det vi kan kalle en *funksjonsdelt* bygningstype, der det er bolig for folk i ene delen og fjøsdelen i den andre. Dette er en type bygning der prinsippet kan skrive seg så langt tilbake i tid som til Kristi fødsel (Brekke 2003: 53). Bygningsformen representerer således en svært gammel bygningstype. Slike bygg finnes på ”Bakken” (Dalaker) og på Helland.

Et steg videre i arkitekturhistorien ble ulike gardsfunksjoner flytta ut i ulike hus. En fikk dermed mer tradisjonelle driftsbygninger, der løe med fjøs gjerne er det mest markante. På Vestlandet har det vært vanlig med grindbygde løer, men i Rennesøy finner en også eksempel på driftsbygninger der stein har vært hovedmaterialet, noe som har resultert i et helt særeget mur-uttrykk.

Eksempel på steinmur i driftsbygning. Fra Helland (Foto: A. Skeiseid)

I 1960- og 1970-årene fikk vi rasjonalisering med hensyn til valg av materiale for driftsbygningene. En tok i større grad til å bruke blikkplater, betong og eternitt, og det ble lagt opp til et stadig mer maskinelt jordbruk

I helt ny tid har samdriftsfjøsene gjort sitt inntog i landbrukslandskapet, store driftsbygninger der det er lagt opp til maskinelt og automatisert dyrehold og fjøsrøkt.

Til sammen viser disse bygningene en historisk linje – for utviklingen i jordbruket, men også for endringer rent bygningsmessig, og endringer i levemåten: før levde bonden så å si vegg i vegg med buskappen er det nå maskiner som gjør mye av arbeidet knyttet opp mot dyrene.

9. Tekniske kulturminner og kulturminner knyttet til næringsvirksomhet

Jordbruket har gjennom tidene vært den viktigste næringsveien i Rennesøy kommune; industri har det vært lite av. Allikevel finner vi i kommunen en rekke kulturminner av teknisk art som viser at folk visste å utnytte det potensialet som lå i bekker og fosser, både til maling av mel og senere til kraftproduksjon. Murer etter møller og kvernhus i bekker og en kraftstasjon og demning i Dalebekken er gode eksempler på dette.

En annen viktig næring for rennesøybuen var fiskeriene, og da kanskje særlig sildefiskeriene. I tilknytning til dette fisket, der nær sagt alle voksne menn dro på fiske, var det noen rundt på øyene som reiste større sjøhus og startet med sildesalting. Den salta silda ble gjerne fraktet til Østersjøområdet.

Bygging av *meieri* var et hett diskusjonstema blant bønder og lokalpolitikere ved overgangen fra 1800- til 1900-tallet. Etter mye debatt om det i det hel tatt skulle bygges, og hvor det skulle plasseres, ble det i 1899 vedtatt at meieriet skulle etableres i Vikevåg. Etter noe videre diskusjon ble det reist i 1902 og stod i 1903 klart for drift, med maskiner, stall, ishus og kullhus. Etableringen av meieriet var en svært viktig hendelse for bøndene, ettersom de nå fikk et sted å levere melken, mens de før måtte yste og kinne hjemme eller prøve å få solgt melken på egen hånd.

10. Kulturminner knyttet til kommunikasjon og samferdsel

I og med at det som i dag utgjør Rennesøy kommune er øyer, har naturlig nok mye av transporten av folk og varer gått sjøveien – sjøen bandt sammen og land skilte. Det har allikevel alltid fantes stier og far i landskapet mellom de ulike bygdene på øyene, men om høsten ble disse gjerne sørpete og vanskelig framkommelig. Etter hvert kom det krav om skikkelige veier, og på slutten av 1800-tallet og utover på 1900-tallet begynte en storstilt veibygging på alle øyene. Den første veien, fra Reianes og Galta over Eidet til Østhusvik ble bygget i 1897, mens den siste i denne omgangen ble bygd på Bru i 1937. Rundt den samme tiden gikk en i gang med videre utbygging av brygger og kaier, anløpssteder for blant annet rutebåtene til Stavanger. Her kan nevnes kaiene på Låder, Voll, Vikevåg, Askje og Bru. Brimse fikk vei og kai i 1924.

Etableringen av det overnevnte meieriet representerte et påskudd for bygging av veier og annen kommunikasjon på øyene. Melken fra de ulike gårdene måtte fraktes til Vikevåg, på vei eller med båt.

I nyere tid er byggingen av Europaveg 39-anlegget – Rennfast – det mest omfattende veiprojektet som er gjennomført i kommunen. Rennfast gjorde øysamfunnet landfast med Nord-Jæren. Etterpå har et annet stort prosjekt som vedkommer kommunen blitt gjennomført; Finnfast, Finnøy sin fastlandsforbindelse. En undersjøisk tunell kommer opp på Hanasand.

Kulturminner knyttet til kommunikasjon og samferdsel kan på ene siden illustrere de radikale endringene som har funnet sted når det gjelder kontakt med Stavanger-området, på andre siden den styrkede kontakten øyene imellom.

Åmøy bru

(Foto: A. Skeiseid)

Ferje vs. Finnfast, Hanasand

(Foto: A. Skeiseid)

DEL II

Retningslinjer for saksbehandling

I Riksrevisjonens undersøkelse av bærekraftig arealplanlegging og arealdisponering i Norge Dokument nr. 3:11 (2006–2007) understrekes det at Plan- og bygningslov er det mest sentrale virkemiddelet for å oppnå en bærekraftig arealutvikling. Undersøkelsen presiserer at det etter loven skal det utarbeides planer for bruk og vern av ressurser, og at det i arealplanleggingen skal tas spesielt hensyn til kulturminner og kulturmiljøer. Undersøkelsen viser også at kulturminner og kulturmiljøer reduseres og stiller spørsmål om disse verdiene burde ivaretas på en bedre måte i arealforvaltningen.

Når det gjelder de automatisk fredete kulturminnene ligger forvaltningen av disse hos Rogaland fylkeskommune, Arkeologisk museum i Stavanger og Riksantikvaren. Uten vedtak om dispensasjon fra Kulturminnelova §8 er det ikke mulig å gjøre noe med disse.

For nyere tids kulturminner og kulturmiljø, som ikke er fredet etter kulturminnelova, gjelder det at disse på et kommunalt nivå i første rekke kan sikrest gjennom kommuneplanen sin arealdel eller regulerings-/bebyggelsesplan.

I byggesaker som gjeld hus og anlegg som er klassifiserte i SEFRAK verneklasse A eller B eller er innenfor et område som er regulert til bevaring, skal sakene vurderest ut fra både plan- og bygningslova, kulturminnelova, regler for kulturlandskapsforvaltning og retningslinjer i offentlige planer, herunder også kommunen sin kulturminneplan.

For bygg og anlegg som står oppførte under kapittel ” Andre bygg og anlegg” skal det fra Kommunen sin side føres en restriktiv linje med hensyn til riveløyve og vesentlige ombygginger. Som hovedregel kan ingen rive et byggverk uten at det på forhånd er hentet løyve etter plan- og bygningslova. Ved søknader om å rive verneverdige bygninger skal kommunen etter pbl. §21-5 og kml. §25 samarbeide med regional kulturminneforvaltning – Rogaland fylkeskommune – og hente inn utsagn fra disse. Kommunen kan avverge rivning ved å avslå riveløyve, legge ned midlertidig forbud mot tiltak eller regulere område på en slik måte at byggverk ikke kan rives.

Etter kml. §25, 2. ledd, er kommunen forpliktet å sende søknad om rivning eller vesentlig endring av et ikke fredet bygg eller anlegg oppført før 1850 til rett styresmakt senest fire Uker før søknaden blir avgjort. Søknadskravet omfatter alle tiltak som krev tillatelse etter plan- og bygningslova. En slik saksgang er med på å sikre en kulturminnefaglig vurdering når bygninger skal rives eller bygges om. Kommunen kan også velge å sende byggesøknader på bygg yngre enn 1850 på høring.

Ved restaurering, rehabilitering, endringer m.m. for bygninger i verneklasse A og B bør en benytte foretak med kompetanse innen både prosjektering og utføring, og som har erfaring med saker som gjelder bygg med historisk og lokal byggetradisjon. Slik kan en sikre at de arkitektoniske kvalitetene og den historiske autenticiteten blir ivaretatt på best mulig måte.

Om- og påbygginger og fasadeendringer vil være søknadspliktige etter plan- og bygningslova, og søker må derfor søke kommunen om byggeløyve og få tillatelse før en kan sette i gang med arbeid.

Endringer der det kreves forhåndsgodkjenning fra kommunen på bygg i **SEFRAK**, **verneklasse A**:

Utskifting:

- Hel eller delvis utskifting av grunnmur, vegger, bjelkelag eller tak
- Utskifting av veggkledning, takteking, vinduer, dører, listverk og piper
- Utskifting av innvendig veggkledning, himling, gulvbord, dører, listverk og brannmurer
- Utskifting av veggfast inventar som t.d skåp, senger, benker og ovner
- Endring av malingstype, farge, fjerning av eldre fargelag, overmaling av dekor o.l.

Ny dør i gammelt hus – våningshus på Bø. Merk glasspartiet over døren (Foto: A. Skeiseid)

Ombygging:

En sentral målsetting med bevaring av gamle bygg er å sikre både utvendige og innvendige bygningslementer. I noen tilfeller kan det allikevel være nødvendig med ombygging for å få til en bostandard som er i tråd med dagens krav. Med god planlegging og bruk av profesjonelle bygningsaktører er det i de fleste tilfelle mulig å forene disse to interessene: både å få tatt vare på bygget sin antikvariske verdi, og å sikre eieren sitt behov for en tjenlig bolig.

Tilbakeføring:

Ved tilbakeføring av fasade til sikker tidligere dokumentert utføring gjelder ikke kravet om byggesøknad. Dokumentasjonen bør allikevel avklares med byggesaksbehandler i forkant av tilbakeføringsarbeidet. Dersom dokumentasjonen i etterkant viser seg å vere feil, vil byggearbeidet være ulovlig.

Hus på Ask under arbeid med tilbakeføring (Foto: A. Skeiseid)

Påbygging:

For å sikre fortsatt bruk av ein verneverdig bygning kan tilbygg/ påbygging være en god løsning. Det må da stilles krav til tilpassing mellom den nye delen og resten av bygget. Alle tilbygg må godkjennes av kommunen på forhånd.

Saksbehandling for bygg i SEFRAK, verneklasse B:

Også for disse bygningene gjelder prinsippet for vedlikehold: bevaring av opprinnelige eller gamle bygningselementer, og detaljer så langt som mulig; kledning, vinduer, dører, listverk og overflatebehandling.

Kommunikasjon og samarbeid mellom forvaltning og grunneiere er førende i bevaringsarbeidet.

Vern gjennom bruk er den førende verdien.

Vurderinger med hensyn til vern

Når en har fått fastslått verneverdien av et kulturminne – her regner vi ikke med de automatisk fredete kulturminnene – eller et kulturmiljø, må de praktiske konsekvensene av vern vurderes. Dette fordi at kulturminnenes verdi hele tiden må veies opp mot eventuelle problemer knyttet til bevaring.

Faktorer som er vesentlige i en slik vurdering er:

Teknisk tilstand: noen kulturminner er i så dårlig stand at restaurering ville innebære en vesentlig utskifting av materialer. Autentisitetsverdien må derfor vurderes opp mot andre verdier. Kulturminnet kan være så viktig for helheten at det ut i fra dette er forsvarlig med en istandsetting.

Økonomi: En må vurdere de økonomiske mulighetene for rehabilitering og istandsetting av verneverdige bygg og anlegg. Kulturminneplanen og økonomiske virkemiddel er to tiltak som Rennesøy kommune vil bidra med for å styrke denne faktoren. Ellers kan statlige midler (SMIL – se vedlegg) knyttet til jordbruksavtalen nyttes når objektet tilhører en landbrukseiendom. (Fra 2004 har kommunen myndighet til å gi tilskudd etter nærmere regler). Det må gjøres en avveining om det er mulig å verne et kulturminne ut i fra økonomiske hensyn eller man må gi det opp fordi det er et for stort økonomisk løft.

Konfliktnivå: I en del tilfeller kan bevaring av kulturminner komme i konflikt med andre viktige samfunnsinteresser, for eksempel vei- og kraftutbygging eller reising av nye bygg. I tilfeller der utbyggingsinteressene gjelder særlig viktige samfunnsoppgaver, er det et krav at objektet har en *særlig høy verneverdi* for å reise en bevarings-/fredningssak som vil hindre utbygging. Vurderings- og avgjørelsesmyndighet ligger hos politikerne i kommune, fylkeskommune og på departementsnivå.

Holdningsskapende arbeid, informasjon, formidling og kunnskapsløft

Grunneiere og eiere av verneverdige bygg: En forutsetning for vern av kulturminner er at en har grunneiere og eiere av verneverdige bygg og anlegg som støttespillere, og at en fra kommunen og andre offentlige styresmakter fører en god og tett dialog med dem.

- Hjelp og informasjon om ulike støttetiltak og god faglig rettledning kan være med å skape presedens for vern og rehabilitering av egne bygg, og for tilrettelegging av automatisk freda kulturminne som er å finne på eiendommen.
- God formidling av, og kunnskap om vernekriteriene og forslag til vernestrategi og – tiltak, kan i mange tilfeller bidra til konstruktiv debatt og bevisstgjøring, og slik hindre og forebygge uheldige rivesaker.

Reiseliv og turisme. Kulturminner kan gi grunnlag for ny næringsvirksomhet knyttet til reiseliv. Det er således viktig at kommunen, ut fra gitte økonomiske rammevilkår, er med på å stimulere til vern gjennom bruk.

Skoleverk: Det er viktig at skoleverk og skoleelever blir kjent med kulturminnene som er i kommunen og at disse på en god måte kan knyttes til undervisningen. Aksjonen ” Rydd et kulturminne” i regi av Norsk Kulturarv, der skoleklasser kan tjene noen kroner på å rydde eller sette i stand et kulturminne, er i så måte et positivt tiltak.

Formidling: I Rennesøy kommune fines det allerede et godt utbygget turløypenett med god geografisk spredning i hele kommunen. For tiden arbeides det med å utvide dette nettet. Langs noen av turløypene ligger det kulturminner, og det arbeides med å få satt opp gode og informative skilt på utvalgte steder. Og på den måten gjøre forhistorien mer allment tilgjengelig. Det er her et poeng at skiltene blir satt opp slik at de «ikke skygger» for selve kulturminnet, men blir plasserte litt på avstand.

Dessuten er trykking av informasjonshefter og formidling om utvalgte kulturminner og landskap via internett gode tiltak for kunnskapsspredning.

Kunnskapsløft: Klima- og miljødepartementet og Riksantikvaren arbeider med mål om kunnskapsløft for kulturminneforvaltningen, og den satsningen skal gå fram til 2017. Blant viktige tiltak i kunnskapsløftet er tiltak som at kommunen utarbeider kulturminneplaner, at eksisterende registre og databaser gjennomgås og suppleres med nyregistreringer. Hvis kommunene skal lykkes med forvaltningen av kulturminner er de avhengige av veiledning og støtte fra fylkeskommunene. Herunder opplæring, kurs, nettverksarbeid og ulike typer bistand til kommunene.

Gjerdeklyver ved tursti på Askheia

(Foto: G. Tengesdal)

TILTAKSPLAN – KULTURMINNEPLANEN

Hovedmål:

Kulturminneplanen skal sikre en bedre og mer langsiktig planlegging av den kommunale kulturminneforvaltningen, og fremme forståelsen for kulturminner og deres betydning for lokalsamfunnet.

Delmål:

- Å bevare gjennom bruk er god ressursforvaltning
- Øke kunnskapen og opplevelsen rundt kulturminnene.
- Forenkle og øke kompetansen i kommunens arbeid i plan- og byggesaker
- Stimulere til bevaring og rehabilitering av kulturminnene.

Tiltak:

- Etablere en økonomisk tilskuddsordning for bevaring og rehabilitering av kulturminner
- Øke kompetansen om kulturminner i kommunal forvaltning.
- Sikre godt samarbeid om kulturminnene mellom forvaltningsnivåene.
- Utarbeide skiltplan for fornminner og kulturminner
- Fokuserer på lokale produksjoner som formidler kulturarven i Den Kulturelle Skolesekken

Prioritert tiltaksplan :

Nr.	Tiltak	Sted/ type tiltak	Kostnader	2016	2017	2018	2019
1	Tilskuddsordning kulturvern	Hele kommunen	400 000	100 000	100 000	100 000	100 000
2	Skilting av fornminner ved turløyper	Hele kommunen	100 000	50 000	50 000	0	0
3	Formidling	Den kulturelle skolesekken	200 000	50 000	50 000	50 000	50 000
4	Skilting av fornminner	Hele kommunen	50 000	0	25 000	25 000	0
5	Skilting av kulturminner	Hele kommunen	50 000	0	0	25 000	25 000
6	Kompetanseheving	Kurs / seminarer	50 000	20 000	10 000	10 000	10 000
			850 000	220 000	235 000	210 000	185 000

Den prioriterte tiltaksplanen skal rulleres hvert år i kommunens Handlings- og økonomiplan, samt årsbudsjett.

DEL III - KULTURMINNER I RENNESØY KOMMUNE

I planarbeidet har det vært et sentralt moment å sikre at et godt og representativt utvalg av kulturminner og kulturlandskap til sammen skulle kunne gi et samlet bilde av kommunens historie.

Det er i en del tilfeller blitt lagt vekt på å kaste lys over *sammenhengende kulturminnemiljø*, ikke bare over objektene enkeltvis.

I kulturminneplanen er kulturminnene delte inn i ei prioriteringsliste på to grupper:

1. Særskilte kulturminner i Rennesøy kommune

2. Andre kulturminner

1. Særskilte kulturminner i Rennesøy kommune

Som tidligere nevnt ligger forvaltningen av de automatisk freda kulturminnene hos de regionale og nasjonale styresmaktene. Når enkelte av disse kulturminnene allikevel er tatt med i kommunens kulturminneplan, er det på grunn av informasjonsverdien de har og hvor sjeldne de er i et regionalt perspektiv.

Generelt kan vi si at kulturminna i gruppe 1 er slike kulturminne som vi ikke kan miste. I tillegg til dei automatisk freda kulturminna og det freda kulturmiljøet på Utstein omfatter de alle objektene som er klassifisert som SEFRAK A, 30 objekt, samt bygg og områder som var regulert til spesialområde bevaring, nå «Hensynssoner for bygg, kulturminner med mer som skal bevares». Denne sistnevnte gruppen består av tre objekt.

1.1. Automatisk freda kulturminner

Når det gjelder plan for de automatisk fredete kulturminnene er det lagt vekt på hvor spesielle og/eller sjeldne de er i kommunen, og i en større regional sammenheng. Et annet viktig moment er grad av tilgjengelighet for allmennheten, og i hvor stor grad opplevelses- og kunnskapsverdien er tatt vare på. For eksempel om kulturminnene ligger i områder med turstier eller om det bør vurderes å lage slike.

ID nr. refererer til ID i Askeladden.

Helleristninger i Ørnavigå på Bru (Bru I), gnr. 44/10, ID 54441. (kart - nr 1)

Disse helleristningene faller i kategorien jordbruksristninger, og er knyttet til en befolkning i bronsealderen og tidlig jernalder (ca. 1800 f. Kr – 400 e. Kr.) som hadde jordbruk som en viktig næringsvei. Innenfor denne kategorien av helleristninger finnes det et bredt spekter av motiver: menneske, båter og skip, andre menneskeskapte gjenstander, samt ringer, spiraler og skålformete groper. På feltet på Bru er det båt- og skipsfigurer dominerende. Grunneier: Ingvar Bru.

Helleristninger på Bru, Ørnavigå

(Foto: A. Skeiseid)

Gravhauger og gravrøyser. Diverse gards- og bruksnummer. I Rennesøy kommune finnes der en god del gravhauger og gravrøyser. De største røysene skriver seg mest sannsynlig fra bronsealderen (1800 – 500 f.Kr). Om vi ser på selve plasseringen av røysene og haugene, ser vi at det ligger en klar tendens til at de er plassert på svært synlige steder i landskapet – på steder der en ikke kan unngå å få øye på dem – gjerne langs skipsleia eller på høye topper. Gode eksempel er gravhaugene langs Soknasundet, på Hesthammaren ved Bø, på Hodnefjell og på Askje.

Gravrøys på Hodnefjell (Foto: A .Skeiseid)

*Gravhaug på Skjørvestad med pigghedler
(Foto: A. Skeiseid)*

Gravfelt. Diverse gards- og bruksnummer. Rundt omkring i hele kommunen finnes det gravfelt, i større eller mindre omfang. Et gravfelt på Utstein kloster, Bakkahodne, er spesielt med hele 120 gravhauger. Gravfeltene er definerte ut fra hvor mange gravminner som er samlet i relativ nærhet til hverandre. Gravfeltene er laget på tydelig markerte plasser i terrenget. Et sted på Sørbø er feltet lagt oppå en topp, mens gravfeltene på Haugvaldstad og Kåda er lagt ned mot Mastrafjorden, tydelig synlige for sjøfarende. Ellers er der gravfelt blant annet på Fenes, Eltarvåg og Bru.

Gravfelt på Sørbø. Bautastein til høyre i bildet (Foto: A. Skeiseid)

Gardsanlegget på Vaula, gnr. 47/3, ID 34660 (**kart - nr 2**)

På Vaula finnes restene etter et av de best bevarte gardsanleggene i landet fra folkevandringstiden (200-500 e. Kr.). Her ligger to tun omtrent 100 meter fra hverandre, og begge tunene består av to hus: et langhus og et mindre hus som ligger nærmest vinkelrett på hverandre. En har tolket de minste husene som verksted, smie eller lignende, mens de største er tolket som kombinerte bolighus og fjøs. I tuftene er det gjort funn av smykke, spinnehjul, fiskesøkke og bryne. Ned mot sjøen i Dysjalandsvågen ligger det rester etter en nausttuft fra samme tid, men denne ble en gang i vikingtiden bygd om til bolighus. Der veien går i dag, skal det tidligere ha vært en gravhaug fra folkevandringstiden. Mellom de to tunene kan det spores rester etter ulike gjerdesystemer. Grunneier: Bernt Hodnefjell.

Tuft fra gårdsanlegget på Vaula (Foto: A. Skeiseid)

Ringforma tunanlegg på Hegreberg, gnr. 43/6, ID 64548. (**kart – nr 3**)

Anlegget består av ti hustuffer som ligger i en halvsirkel inn mot en rund plass. Husene har vært bebodde i to perioder i eldre jernalder: på 300- og 500-talet e. Kr. I Rogaland finnes det seks slike anlegg og dei er hovedsakelig på Jæren. Hvilken funksjon de har hatt er der ulike teorier om; de er blitt tolket som landsbyer, borganlegg, samt politiske og religiøse samlingssteder. Uansett tolking vitner slike anlegg om en omfattende organisering av samfunnet som skiller seg klart ut fra de vanlige gårdene. Anlegget på Hegreberg ble arkeologisk undersøkt på 1940-tallet. Grunneier: Osmund Hegreberg.

Ringformet tunanlegg på Hegreberg, dekket av tre og busker (Foto: A. Skeiseid)

Stakketuft, Askje gnr. 46/7, ID 15008. (**kart – nr 4**)

Slike fornminne blir også kalt alvedanser, og er spor etter en tuft hvor det har stått en høystakk. De viser seg som ovale ringer, og av og til som sirkler eller firkanter med avrundete hjørner. Sirklene viser seg som regelmessige fordypninger i bakken, men de kan også vise seg som lave voller. En stakketuft kan vere relativt vanskelig å få øye på. Stakketufter ble brukt i århundrer som metode for å oppbevare tørket høy utomhus gjennom vinteren. De er vanskelige å datere nøyaktig, men en kan anslå at den bakre grensen kan settes til 550-800 e. Kr., altså til begynnelsen av yngre jernalder. Slike kulturminner er geografisk nesten bare kjente fra Jæren, mens med den nordligste er registrert i Rennesøy kommune (Berge 2008). Grunneier: Askje samdrift/Kåre Aske.

Stakketuft på Askje

(Foto: A. Skeiseid)

Bautasteinar. I Rennesøy kommune er det en rekke bautasteiner, blant annet på Hodnefjell, Galta, Vareberg, Voll og Sokn. De er i fleste tilfeller, slik som gravminnene, plasserte på svært synlige steder i landskapet: ved gamle ferdselsårer, ved skipsleia, nær et gardstun eller på en terrassekant. Bautasteinene er blitt tolket inn i ulike kontekster, som minnestøtter over døde forfedre, territorium- markører, fysiske manifestasjoner av ulike retter som ble overført fra den avdøde, eller som fysiske reaksjoner på omveltninger i samfunnet. Bautasteinene er hovedsakelig reist i eldre jernalder (i tiden 500 – 700 e. Kr.), men noen også reiste senere, utover i vikingtiden.

Bautastein på Hodnefjell. Merk den spesielle steinsetningen ved foten

(Foto: A. Skeiseid)

Steinkors, Sørbø gnr. 12/21. (kart – nr 5)

Korset som står her i dag (se bilde) er ikke det opprinnelige korset men ett av nyere dato. Men konteksten som korset står i – på et svært tydelig og markert sted i terrenget, oppe på en gravhaug – er den samme. Steinkorsene som ble reist langs hele Vestlandskysten i overgangstiden mellom hedendommen og kristendommen (ca. 950-1000 e. Kr.) er sterke og kraftfulle symboler på at en ny tid, og ein ny religion, var i emning. Også på Sokn, gnr. 45/3 skal det ha stått et steinkors med utsyn over Soknasundet.

Steinkors på Sørbø (Foto: A. Skeiseid)

Sørbø kyrkje, Sørbø gnr. 12/21. (kart – nr 6)

Vernestatus: Automatisk fredet objekt – både steinkirken og kirkegården (ID 24362). Kirken er trolig bygget på midten av 1100-tallet, i romansk stil. Målene i skipet er 11x9 meter, koret 7x6,5 meter og tårnet 6x6 meter. Kirken var vigd til St. Peter og er første gang nevnt i skriftlige kilder i 1308 (DNI 101).

Sørbø kyrkje

(Foto: A. Skeiseid)

1.2. Område som er fredet som kulturmiljø

Utstein kulturmiljø (kart – nr 7) ble fredet ved kongeleg resolusjon 19. desember 1999. Området som er fredet, omfatter hele Klosterøy, Klostersvågen, Fjøløysundet og den nordlige delen av Fjøløy, og er underlagt et særlig strengt vern. Klosteranlegget på Utstein er det best bevarte klosteranlegget i Norge, samtidig som det er det som er mest gransket på og sterkest restaurert i moderne tid. Det er blitt utsatt for en rekke på- og ombygginger som nyere forskning stiller store spørsmålstegn ved (jf. Ø. Ekroll). Samtidig er alle de bygningsmessige omgjøringene trekk som viser anlegget sin historie og utvikling; blant annet ble det en stund brukt som herregård. Utstein kloster ble sannsynligvis grunnlagt mellom 1160 og 1180 av augustinarordenen. Det er i dag museum, men blir også brukt som kurs-, konferanse- og konsertsted og er arena for bryllup. Eier: Stiftelsen Utstein kloster.

Søndre og østre del av klosteranlegget på Utstein (Foto: A. Skeiseid)

1.3. Bygg og anlegg registrerte som SEFRAK-A objekt

Bygninger og anlegg i SEFRAK, verneklasse A. Her er objektene i utgangspunktet satt opp etter alder, utenom der bygningene utgjør et større miljø.

Jon Haugvaldstadhuset våningshus på Søre Reianes, gnr. 1/2, obj. 1142/001/018 (**kart – nr 8**). Den eldste delen skal være bygd i 1710. Senere, trolig på midten av 1800-tallet, ble huset bygget på til midtgangshus. Grunnformen og grunnplanet er autentiske fra denne påbyggingen. Bygningen er i dag i noe dårlig stand, og vinduene er ikke originale. Haugianeren John Haugvaldstad (1770-1850) har bodd i huset, som blir regnet for å være det eldste huset på Rennesøy. Eier: Trond Reianes.

Jon Haugvaldstadhuset, gammelt våningshus på Reianes (Foto: A. Skeiseid)

Våningshus, Asmarvik gnr. 7/4, obj. 1142/001/007 (**kart – nr 9**). Huset er ifølge ulike kilder oppført omkring 1750 og er således blant de eldste på Rennesøy. Det er et midtgangshus. Vi finner klassisistiske trekk; her er for eksempel ikke takutstikk. Huset stod til nedfalls, men er i de senere årene blitt fint restaurert, og de ulike rommene er ført tilbake til ulike tids- og stilepoker for å speile huset sitt historie. Eier: Sigmund Asmervik.

Våningshus i Asmarvik

(Foto: A. Skeiseid)

Sammenbygget bolighus, løe og fjøs, Dalaker gnr. 24/1, obj. 1142/002/064 (**kart – nr 10**). Huset blir kalt ” Bakken” og er eid av Rennesøy kommune og Ryfylkemuseet. Anlegget ble bygget sammen av to stuer i 1860, men stuen er trolig 100 år eldre enn dette. Det har nær autentisk grunnform og grunnplan. Bygg med folk og dyr under samme tak representerer en svært gammel byggeskikk og boform. Boligdelen er lafta og løa er i grindverk. I vestnorske uthus var grindkonstruksjonen den vanligste bygningskonstruksjonen fram til ca. 1900.

Husmannsplassen Bakken

(Foto: A. Skeiseid)

”Ånenhuset” - våningshus, Helland gnr. 15/7, obj. 1142/002/024 (**kart – nr 11**), bygget på slutten av 1700-tallet. En langsgående ”sval” ble påbygd i tidsrommet 1925-1950. Det har tidligere trolig vært et midtgangshus, men grunnplanen er nå noe endret. Verneverdien henger først og fremst sammen med huset sin alder. Eier: Arne Corneliusen.

Ånenhuset på Helland

(Foto: A. Skeiseid)

Sammenbygget bolighus og driftsbygning, Helland gnr. 15/1, obj. 1142/002/025-026 ,(**kart – nr 12**). Driftsbygningen er bygget i naturstein i tidsrommet 1825-1850, og boligdelen er bygget på slutten av 1700- eller på begynnelsen av 1800-tallet, i laft. Bygninger av denne typen var nokså vanlige i eldre tider, men i dag finnes det få eksempler igjen på en slik byggemåte. Det er derfor svært viktig at et slikt anlegg blir tatt vare på for ettertiden, nettopp for å vise en eldre bo- og byggemåte. Eier: Jorunn Frafjord.

Sammenbygget bolighus og driftsbygning på Helland (Foto: A. Skeiseid)

Skrivergarden, Voll gnr. 49/1, obj. 1142/004/002 (**kart – nr 13**). Bolig i klassisistisk tradisjon med nokså stor grad av symmetri og harmoni. Boligen er bygget i perioden 1840-1860 og ble flyttet til Voll fra Sørlandet. Huset var opprinnelig embetsmannsbolig, men ble kjøpt av Kristian og Nikolai Edland i 1860. Det har nær autentisk grunnform og grunnplan. Eier: Dagfinn Edland.

Skrivargarden på Møsterøy

(Foto: A. Skeiseid)

Driftsbygning, Førsvoll gnr. 25/1, obj. 1142/003/040 (**kart – nr 14**). Bygget i 1841 i naturstein. Autentisk i grunnform og grunnplan. I tillegg er det gjort et arbeide for å få bygningen tilbake i god stand. Murarbeidet vert rekna for å vere svært godt. Ved sida av driftsbygningen og et sauehus (se nedenfor) står det også et bolighus på gården, men siden dette er bygget etter 1900 kommer det ikke med i SEFRAK-registreringen. Førsvollgården ligger i et svært fint og verneverdig landskap. Eier: **Erling Bjerga**

Sauehus, Førsvoll gnr. 25/1, obj. 1142/003/041 (**kart – nr 15**), bygget i naturstein rundt 1880. Det er også natursteinsmur i den ene gavlen, og murarbeidet blir regnet for å være spesielt fint utført. Bygningen har autentisk grunnform og grunnplan og har verneverdi også som del av miljø (obj. 1142/003/040). Sauehuset er nokså nedslitt. Eier: **Erling Bjerga**

*Driftsbygning og sauehus på Førsvoll i vinterdrakt
(Foto: A. Skeiseid)*

Våningshus, Bø gnr. 5/1, obj. 1142/001/009 (**kart – nr 16**). Hovedsakelig ble huset bygget i tidsrommet 1850-1875. Den vestre delen er fra begynnelsen av 1900-tallet. Huset har autentisk grunnform og grunnplan etter denne på- og ombyggingen. Det er et avlangt hus med tre stuer. I de senere årene er huset restaurert på en særlig fin måte. Eiere: Sigrid Bø Grønstøl og Hallstein Grønstøl.

Våningshus på Bø

(Foto: A. Skeiseid)

Sildesalteri/sjøhus/bolighus, Bru gnr. 44/2, obj. 1142/006/011 (**kart – nr 17**), bygget rundt 1850, i grind- og bindingsverkkonstruksjon. Autentisiteten er ukjent. Bygningen viser til en viktig næring på slutten av 1800-tallet og utgjør en del av et miljø ved havnen på Bru. Anlegget er i de senere årene fint satt i stand. Eier: Andres Sørbo.

Sildesalteri/sjøhus på Bru

(Foto: A. Skeiseid)

Eldhus, Galta, gnr. 3/3, obj. 1142/001/011 (**kart – nr 18**), bygget mellom 1825 og 1850 i naturstein. Inni er det en gammel grue. Eldhuset har autentisk grunnform og grunnplan, og har verneverdi også som del av et miljø (obj. 1142/001/012, 014, 015, 020 og 026). Eier: Dag Galta.

Eldhus på Galta

(Foto: A. Skeiseid)

Eldhus, Galta, gnr. 3/3, obj. 1142/001/012 (**kart – nr 19**), bygget i tidsrommet 1875-1900 i mur og naturstein. Det har autenstisk grunnform og grunnplan og har verneverdi vesentlig som del av et miljø (obj. 1142/001/011, 014, 015, 020 og 026). Eier: Dag Galta.

Stabbur, Galta, gnr. 3/3, obj. 1142/001/014 (**kart – nr 20**) bygget på midten av 1800-tallet i laft. Stabburet er flyttet til et sted hvor det tidligere stod en redskapshus. (obj. 1142/001/013). Grunnform og grunnplan er autentiske. Stabburet har verneverdi vesentlig som del av et miljø (obj. 1142/001/011, 012, 015, 020 og 026). Eier: Dag Galta.

Stabbur på Galta

(Foto: A. Skeiseid)

Sauehus, Galta, gnr. 3/3, obj. 1142/001/020 (**kart – nr 21**), bygget på slutten av 1800-tallet, ca. 1888, i naturstein. Sauehuset har verneverdi vesentlig som del av et miljø (obj. 1142/001/011, 012, 014, 015 og 026). Eier: Dag Galta.

Potetkjeller, Galta gnr. 3/3, obj. 1142/001/026 (**kart – nr 22**), bygget i tidsrommet 1850-1875 i naturstein, med autentisk grunnform og grunnplan. Verneverdien er i det vesentlige knyttet til at kjelleren utgjør en del av et miljø (obj. 1142/001/011, 012, 014, 015 og 020). Eier: Dag Galta.

Naust i Galtavågen, Galta gnr. 3, obj. 1142/001/025 (**kart – nr 23**), fra omkring 1870, bygget i bindingsverk. Naustet har autentisk grunnform og grunnplan, og har verneverdi med mye på grunn av at det er en del av et miljø i Galtavågen. Eier: ??

Naust i Galtavågen, Galta gnr. 3/3, obj. 1142/001/021 (**kart – nr 24**), også dette fra omkring 1870, i naturstein. Naustet har autentisk grunnform og grunnplan, og har verneverdi mye på grunn av at det er en del av et miljø i Galtavågen. Eier: Dag Galta.

Naust i Galtavågen, Galta gnr. 3/3, obj. 1142/001/024 (**kart – nr 25**), bygget mellom 1850 og 1900, i grind- og bindingsverkkonstruksjon. Autentisk grunnform og grunnplan. Har verneverdi mye på grunn av at det er en del av et miljø i Galtavågen. Eier: Dag Galta.

Naust i Galtavågen, Galta gnr. 3/4, obj. 1142/001/022 (**kart – nr 26**), fra omkring 1870, bygget i naturstein, med autentisk grunnform og grunnplan. Har verneverdi mye på grunn av at det er en del av et miljø i Galtavågen. Eier: Sigve Haugvaldstad.

Naust i Galtavågen, Galta gnr. 3/6, obj. 1142/001/023 (**kart – nr 27**), bygget på slutten av 1800-tallet i bindingsverk. Autentisk grunnform og grunnplan. Har verneverdi mye på grunn av at det er en del av et miljø i Galtavågen. Eier: Ove Galta.

Naustmiljø i Galtavågen

(Foto: A. Skeiseid)

Bolighus, Voll gnr. 49/1, obj. 1142/004/ 003 (**kart – nr 28**). Eier: Dagfinn Edland.

Bolighus ved siden av Skrivargarden på Voll (Foto: A. Skeiseid)

Skolehus, Vaula gnr. 47/7, obj. 1142/004/011 (**kart – nr 29**), bygget i 1884. Huset har autentisk grunnform og grunnplan. Eier: Rennesøy kommune.

Det gamle skolehuset på Vaula (Foto: A. Skeiseid)

Naust i Nordbøvågen, Nordbø gnr. 21/2, obj. 1142/002/018 (**kart – nr 30**). Ukjent byggeår. Autentisk grunnform og grunnplan. Verneverdi vesentlig på grunn av miljø (obj. 1142/002/019, 020 og 021). Eier: Odd Nordbø.

Naust i Nordbøvågen, Nordbø gnr.21/1, obj. 1142/002/019 (**kart – nr 31**). Ukjent byggeår. Autentisk grunnform og grunnplan. Verneverdi vesentlig på grunn av miljø (obj. 1142/002/018, 020 og 021). Eier: Hanne Nordbø.

Naust i Nordbøvågen, Nordbø gnr. 21/5, obj. 1142/002/020 (**kart – nr 32**). Ukjent byggeår. Autentisk grunnform og grunnplan. Verneverdi vesentlig på grunn av miljø (obj. 1142/002/018, 019 og 021). Eier: Dagmar N. Hausken.

Naust i Nordbøvågen, Nordbø gnr. 21/5, obj. 1142/002/021 (**kart – nr 33**) . Ukjent byggeår. Autentisk grunnform og grunnplan. Verneverdi vesentlig på grunn av miljø (obj. 1142/002/018, 019 og 020). Eier: Dagmar N. Hausken.

Naust i Nordbøvågen (Foto: A. Skeiseid)

Murer etter kvernhus, Førsvoll, gnr. 25/1, obj. 1142/002/066 (**kart – nr 34**). Ukjent byggeår. Bygget i naturstein. Verneverdi vesentlig som del av miljø. Eier: Erling Bjerga

Murer etter mølle, Førsvoll, gnr. 25/1, obj. 1142/002/067 (**kart – nr 35**). Ukjent byggeår. Bygget i naturstein. Verneverdi vesentlig som del av miljø. Eier: Erling Bjerga

Murer etter mølle, Førsvoll, gnr. 25/1, obj. 1142/002/068 (**kart – nr 36**). Ukjent byggeår. Bygget i naturstein. Verneverdi vesentlig som del av miljø. Eier: Erling Bjerga

Naust på Utstein kloster, Utstein kloster gnr. 54/17, obj. 1142/005/011 (**kart – nr 37**). Ukjent byggeår. Bygget i naturstein, autentisk. Taket er tekket til dels med tegl og til dels med villskifer. Eiere: Kurt og Kristian Haugvaldstad.

1.4. Objekt/område regulerte til hensynssone – bevaring av kulturmiljø

Et kulturminne som er regulert til hensynssone – bevaring har gjennomgått en kulturminnefaglig vurdering. Disse objektene og miljøene beskyttes i arealplanleggingen med bruk av hensynssoner. Tidligere ble dette betegnet som regulert/ avsatt til « spesialområde bevaring».

I Rennesøy kommune er følgende områder regulert til hensynssone – bevaring av kulturmiljø:

Hegreberg gnr. 43/24 , (**kart – nr 38**) er regulert til spesialområde bevaring av fornminner og spesialområde bevaring sjøhusmiljø. Ved opprustning og vedlikehold skal det fortrinnsvis brukes gamle arbeidsmetoder, og materialbruken skal være tilpasset miljøets særtrekk.

Naust på Vestre Åmøy

(Foto: A. Skeiseid)

Vikevåg slipp/ Smiå, gnr 18/4 (**kart – nr 39**) er regulert til spesialområde bevaring. Bygningen ble oppført i 1912 som slipp og verksted. Eksisterende bygninger skal bevares og skal ved ombygging føres tilbake til opprinnelig stil. Det tillates ikke inngrep i området mellom smien og sjøen som gjør at båtslippen mister sin funksjon.

Vågedal / friområde (kart – nr 40) er regulert til spesialområde bevaring. I området finnes fornminner, blant annet gravminner. Ethvert inngrep som kan medføre skade på, tildekking av eller på annen måte virke skjemmende på de legalfredete kulturminnene, er ikke tiltatt innenfor området.

Vikevåg- sentrum / naustmiljø og boliger (kart – nr 41) er regulert til spesialområde bevaring. Bygninger i bevaringsområdet tillates restaurert. Ved restaurering skal opprinnelig materialbruk og utforming gjentas. Ny reguleringsplan for Vikevåg sentrum er under utarbeidelse.

Førsvoll - gårdstun/ kulturlandskap (kart – nr 42) er regulert til spesialområde bevaring. Målsettingen er å bevare å tilrettelegge for videreutvikling av garden. Som et ledd i sikringen og bevaringen av natur- og kulturverdier må det utarbeides planer for bygninger og skjøtselsplaner for forvaltning av naturområdene.

Galtavågen/ naustmiljø (kart – nr 43) er avsatt som hensynssone bevaring av kulturmiljø i gjeldende kommuneplan. Det er naustmiljøet som helhet som her ønskes bevart, og det skal i området vises et særlig hensyn til kulturmiljøet.

Nordbø / naustmiljø og strandsonen (kart – nr 44) er avsatt som hensynssone bevaring av kulturmiljø i gjeldende kommuneplan. Det er naustmiljøet som helhet som her ønskes bevart, og det skal i området vises et særlig hensyn til kulturmiljøet.

Helland/ Naustmiljø (kart – nr 45) er avsatt som hensynssone bevaring av kulturmiljø i gjeldende kommuneplan. Det er naustmiljøet som helhet som her ønskes bevart, og det skal i området vises et særlig hensyn til kulturmiljøet.

Fjøløy / fyrhagen (kart – nr 46) er avsatt som hensynssone bevaring av kulturmiljø i gjeldende kommuneplan. Det er fyrhagen som kulturmiljø som her ønskes bevart, og det skal i området vises et særlig hensyn til kulturmiljøet.

Finnesand/ gammel bro (kart – nr 47) er regulert til spesialområde bevaring. Hovedform, konstruksjon, material og utseende i eksisterende bygning eller anlegg skal bevares.

Habn, Bru/ bolig gnr 44/24 (kart – nr 48) hovedbygningen er regulert til spesialområde bevaring. Ved restaurering skal opprinnelig materialbruk og utforming gjentas.

Bru kai naust/ sjøhus (kart – nr 49) er regulert til spesialområde bevaring. Ved restaurering skal opprinnelig materialbruk og utforming gjentas.

Vestre Åmøy/ parkbelte/ strandsonen (kart – nr 50) er regulert til spesialområde bevaring sjøhusmiljø. Innenfor området skal naustet, båtstøene, bryggene og sjøhuset bevares. Ved opprusting og vedlikehold av området skal det fortrinnsvis brukes gamle arbeidsmetoder. Materialbruken skal være tilpasset miljøets særtrekk.

2. Andre kulturlandskap og kulturminner

Med ”andre kulturlandskap” er det ment landskap som har så viktige kulturhistoriske kvaliteter at vi ikke kan miste de, og med ”andre kulturminner” er det ment kulturminner som bl.a. er oppført som SEFRAK B-objekt og/eller bygg/anlegg som har arkitektoniske og historiske verdier som *kan* gjøre dei aktuelle for regulering til bevaring.

Disse bygningene og anleggene kan sies å være gode representanter for kommunen sin kulturhistorie: Foruten, stilhistorie og arkitektonisk utvikling, forteller de om sosiale forhold, skolestell og historie i tilknytning til religionsutøvelse, industri, kommunikasjoner og nye måter å drive landbruk på.

2.1. Kulturlandskap

Det særskilte for kulturlandskapsområdene i Rennesøy kommune, og de områdene som det er spesielt viktig å ta vare på, er at de i relativt liten grad er preget av det sterkt mekaniserte landbruket fra de siste tiårene. Terreng, landskapsbilde, vegetasjon og kulturverdier har i liten grad blitt utsatt for irreversibel påvirkning i disse områdene. Kulturlandskap som bør tas vare på og vernes i Rennesøy kommune er:

Hodne-Vikevåg og Helland-Bø (kart – nr 51 og 52)

Kystlynghei: Pollenranskinger viser at Rennesøy ble avskoget for 4000 år siden og dermed hører til de eldste lynglandskap i Norge. Lyngen var en viktig næringskilde for husdyr og preget alle høyledragene på Rennesøy fram til siste verdenskrig. Da ble bruken av arealene intensivert ved kunstgjødsling på gressdekket kulturbeite og maskinell dyrking av gressmark, slik landskapet framstår i dag. Mellom Vikefjellet og Rennesøyhodnet er det i dag igjen ca. 4 kvadratkilometer sammenhengende kystlynghei. Vi har å gjøre med en svært gammel og særegen type landskap.

Landskap med rester etter torvhus på Askheia (Foto: G. Tengesdal)

Førsvoll (kart – nr 42) Innenfor området er det et bevaringsverdig kulturlandskap bestående av blant annet kystlynghei, naturvernområde, samt klauselerings-område for Austbøstemmen drikkevannskilde.

Kulturlandskap ved Førsvoll (Foto: A. Skeiseid)

Brimse (kart – nr 53) På store deler av Brimse er landskapet i ganske liten grad preget av maskinelt jordbruk, og her finner vi det vi kan kalle et nærmest autentisk landskap. Landskapet er lett lesbart – vi kan se hvordan utviklingen har foregått, som for eksempel at mye av landskapet er dyrket uten bruk av tekniske hjelpemiddel.

Kulturlandskap på Brimse (Foto: A. Skeiseid)

2.2. Naust

Naustmiljø i Hellandsvågen, Helland gnr. 15/div. bnr., obj. 1142/002/031-034 (SEFRAK B) (kart – nr 54). Eiere: Diverse eiere.

Naustmiljø i Hellandsvågen (Foto: A. Skeiseid)

2.3. Steingarder

Steingarder i hele kommunen

Landskap med steingardar på Helland (Foto: A. Skeiseid)

2.4. Kirker, kirkegårder og bedehus

Hausken kyrkje, Hausken gnr. 16/10 (**kart – nr 55**). Selve kirkebygget er ikke fredet eller et listeført objekt, men kirkegården rundt er automatisk fredet etter Kulturminnelova 1978 §4j. Kirken blir nevnt i skriftlige kilder i 1327, *Hauskeiðs kirkja á Renniseyju*. I 1666 stod det en stavkirke på dette stedet, med sideskip og svaler rundt, men etter en utvidelse i 1755 stod bare koret igjen av stavkirken. Den nåværende kirken ble tegnet av Christian Grosch (1801 – 1865) og er bygget i 1857. Kirken er bygget i tre med et enkelt skip og lavt tårn. I 2006 og 2007 var kirken under restaurering. I forbindelse med restaureringen ble det i gulvet gjort funn som kan være fra en eldre kirkebygning.

Hausken kyrkje

(Foto: A. Skeiseid)

Mosterøy kirke, Askje gnr. 46/17 (**kart – nr 56**). Vernestatus: Listeført objekt (ID84980). Kirkegården er automatisk fredet etter Kulturminnelova 1978 §4j (ID60892). Den nåværende kirken er tegnet av arkitekt H.D:F Linstow (1787 – 1851) og ble vigslet i 1846. Det er en trekirke med enkelt skip og lavt tårn, men har et litt enklere uttrykk enn kirken på Hausken. Første gang vi hører om sognet er i 1436 (DN VI 491), noe som tyder på at det må ha stått en kirke her da, og mest sannsynlig noen hundreår før dette igjen.

Mosterøy kirke (Foto: A. Skeiseid)

Nedlagte kirkesteder

Kirkestedet på Bru, gnr. 44/6 (**kart – nr 57**). Her har det i mellomalderen ligget en steinkirke og ruinene av denne ble målt før de ble revet i 1880. De ytre målene skal ha vært 12x8 meter. Kirken var trolig bygget i den gotiske stilperioden, dvs. omkring år 1200. Karakteristisk er at koret er bygget noe større enn i kirker fra den romanske perioden, jf. Sørbøkirken.

Kirkestedet på Haugvaldstad, gnr. 53/6 (**kart – nr 58**). Her har det også stått en steinkirke i mellomalderen, men dei siste restene etter denne ble fjernet i 1890. Også denne kirken skal ha hatt ytre mål på 12x8 meter. Den ble viet til St. Agathe. Haugvaldstadkirken ble også trolig bygget i den gotiske stilperioden, dvs. rundt år 1200.

Mosterøy bedehus, Vaula gnr. 47/7 (**kart – nr 59**). Bygget i 1905. Har i dag en fasade ganske ulik den opprinnelige. Blant annet er de originale vinduene med krysspostglass borte og erstatta med nyere husmorvindu. Eier: Rennesøy kommune.

Mosterøy bedehus (Foto: A. Skeiseid)

Vestre Åmøy bedehus. Vareberg gnr. 42/2,5 (**kart – nr 60**). Bygget i 1928.

Vestre Åmøy kapell

(Foto: A. Skeiseid)

Kirkegårdshus på Østhus, Østhus gnr. 31(**kart – nr 61**)

Kirkegårdshus på Østhus (Foto: A. Skeiseid)

2.5. Skolehus

Skolehuset på Bru, gnr. 44/28, obj. 1142/006/015 (SEFRAK B) (**kart – nr 62**). Bygget i 1880. Er nokså nedslitt og dekket av vegetasjon. Vis à vis skolebygget lå det gamle bedehuset på Bru. Her står bare murene igjen i dag. Eier: Rennesøy kommune.

Det gamle skolehuset på Bru

(Foto: A. Skeiseid)

Skolehuset på Vestre Åmøy, Vareberg, gnr. 42 (**kart – nr 63**). Skolehuset ble etter mye tautrekking om plassering reist på reist på Vestre Åmøy i 1878. Er i dag bolighus.

Det gamle skolehuset på Vestre Åmøy (Foto: A. Skeiseid)

Skolehuset på Hanasand, Nedre Hanasand gnr. 40/2 (**kart – nr 64**), ble bygget rundt 1893 og var skolehus for barn på Hanasand- gårdene, som da hørte til Finnøy kommune. Da Hanasand ble overført til Rennesøy ca. 1918/1920, ble skolen lagt ned, og barna flyttet til Heggland skole. Skolehuset på Hanasand er i dag restaurert. Eier: Jon Bjørn Hanasand.

Det gamle skolehuset på Hanasand (Foto: A. Skeiseid)

2.6. Våninghus

Våningshus og driftsbygning på Voll, gnr. 49/2, obj. 1142/004/004-005 (SEFRAK B) (**kart – nr 65**). Her er hele tunet blitt rehabilitert på en spesielt fin måte. Våningshuset ble bygget i årene 1871-1874 og her var det både telefonsentral og landhandel. Årsaken til at gården hadde en slik sentral funksjon var at den lå i knutepunktet mellom vei og anløpssted for båter på Mastrafjorden. I 1923 gjennomgikk huset store eksteriør endringer, men huset har i dag fått tilbake empirefasaden sin, med typiske vindu, 2 fag/6 ruter, slik vi kan se det på et fotografi fra 1910. Det skal likevel nevnes at huset opprinnelig ikke er bygget som et tre-stuehus, da den vestlige delen ble bygget senere. Driftsbygningene er også vakkert restaurert, med tørrmur og grindkonstruksjon i låven. Verneverdien ligger ikke bare i de enkelte objektene, men også i kulturmiljøet. Eier: Livar Voll.

Våningshus på Voll

(Foto: A. Skeiseid)

Sjømiljø i Habn på Bru, gnr. 44/24 (**kart – nr 66**). Består av et bolighus ("Tossenhuset") og et sjøhus. Hovedhuset ble oppført ca. 1850, på det som opprinnelig var et husmannsbruk. Huset ble mye brukt som overnattingsplass for fiskere fra Stavanger-området, når de var på fiske i området. Før var det jordgolv på kjøkkenet og en stor grue, men huset ble restaurert og taket delvis hevet rundt 1935. Sjøhuset ble kjøpt på Sørlandet og satt opp igjen på Habn. Eier: Andres Sørbo.

Bolighus i Habn på Bru

(Foto: A. Skeiseid)

Sveitserhus, Voll, gnr. 49/3 (**kart – nr 67**). Huset er bygget i en forholdsvis enkel sveitserstil. Tidligere var det utsmykket med spir i mønet, noe som er karakteristisk for hus i denne stilen. Spirene er nå tatt ned på grunn av råte. Huset er noe nedslitt. Eier: Harald Dirdal.

Bolighus i sveitserstil på Voll

(Foto: A. Skeiseid)

Landhandel i Vikevåg, nå bolighus, Håvastein gnr. 17/113 (**kart – nr 68**). Oppført i 1890 av Jakob Håvarstein. Her var det både bolig og butikk. Butikken ble lagt ned i 1933. I 1929 ble det bygget på en ekstra stue mot øst, noe som gjorde at huset fikk det langstrakte utseende det har i dag. Huset framstår som et midtgangshus i sveitsarstil. Profilene på takutstikkene og spirene er karakteristiske for denne stilen. Arken er bygget på i senere tid, men i samme stil. Huset har også verneverdi ut i fra at det har hatt en spesiell funksjon som knutepunkt i Vikevåg. Eiere: Per Einar og Linda Håvarstein.

Den gamle landhandelen på Vikevåg, nå bolighus (Foto: A. Skeiseid)

Prestegården på Hausken gnr. 16/1 (**kart – nr 69**). Boligen ble oppført i 1901 av presten Johan E. Sverdrup og er et utpreget, stort sveitsarhus. Bygget på høy kjeller i pusset mur, og med skifertak. Bygningen, som ligger på en høyde ovenfor Prestvågen, dominerer landskapet og representerer boliger bygget for det øvre sosiale sjiktet – embetsmennene. Eier: Opplysningsvesenets fond

Prestegården på Hausken

(Foto: A. Skeiseid)

Funkishus, Bru gnr. 44 (**kart – nr 70**). Funksjonalismen var en stilart som gjorde seg gjeldende mellom 1935 og 1950. Typisk er den rektangulære bygningskroppen, av og til asymmetrisk, med flatt tak og vindu i hjørnene. Lite eller ingen dekor. Det er ikke mange hus i denne stilen i Rennesøy kommune, og dette huset er således med på å komplettere det arkitekturhistoriske bilde i kommunen.

Hus fra funksjonalismen på Bru. (Foto: A. Skeiseid)

Våningshus, Brimse gnr. 39/5, obj. 1142/003/042 (SEFRAK B) (**kart – nr 71**). Huset har trekk av sveitsarstil. Det er blitt restaurert i de senere årene, ved blant annet å bytte ut de store vinduene med to rams glass med fast midtpost, noe som ligger tettere opp mot huset sin opprinnelige stil. Huset ble flyttet fra Idse omkring 1905. Eier: Frode Ljosdal.

Våningshus på Brimse (Foto: A. Skeiseid)

Våningshus, Vaula, 47/4, obj. 1142/004/009 (SEFRAK B) (**kart – nr 72**). Dette er et mindre våningshus, midtgangshus. Det har klassisistiske trekk med knapp detaljering; for eksempel er det uten takutstikk. Det er noe nedslitt. Huset har en blanding av nye og gamle vinduer. Eier: Odd T. Bredal.

Våningshus på Vaula (Foto: A. Skeiseid)

Midtgangshus, Hanasand, gnr. 42/2 (**kart – nr 73**). Er antatt å være bygget omkring 1860, men bruket har vært i drift siden 1600-tallet. Huset er et midtgangshus. Fasaden har empirepreg fra midten av 1800-tallet, med tre par vindu symmetrisk på fasaden. I senere tid er det bygget en terrassedør i front. Eier: Per Hanasand.

Våningshus på Hanasand, 40/2 (Foto: A. Skeiseid)

Våningshus, Kåda gnr. 51/2 (**kart – nr 74**). Avlangt hus med tre stuer. Empirefasade med tre par vindu i front. Er i de senere årene fint restaurert og satt i stand. Eier: Eldbjørg Døskeland Sokn

Våningshus på Kåda (Foto: A. Skeiseid)

Bygninger og miljø på Østhusvik (kart – nr 75). Fjordbris hotell. Handelslaget ble etablert i denne hotellbygningen i 1924. Før det foregikk handelen i noen av sjøhusene nede ved kaien på Østhusvik. Kaien og butikken var de sentrale møtestedene i bygda, og båten fra byen var innom daglig med varer, post og folk. Hotellbygningen er i sveitsarstil og er fint restaurert. Eier: Kjetil Medhus.

Fjordbris hotell i Østhusvik (Foto: A. Skeiseid)

Våningshus i Hellandsvågen, Helland gnr. 15/4,7 (**kart – nr 76**). Eierr: Toralf Kåda.

Våningshus i Hellandsvågen (Foto: A. Skeiseid)

Gårdsmiljø, Ullenes gnr. 34/4, obj. 1142/003/007-08 (SEFRAK B) (**kart – nr 77**). Lite gardstun med våningshus, eldhus og potetkjellar. Eldhuset er satt opp en gang mellom 1825 og 1850, og potetkjellaren blir regnet å være autentisk. Eier: Einar M. Mæhle.

Gårdstun på Ullenes (Foto: A. Skeiseid)

Nyere tids arkitektur

Hytter i Vågedalen, Østhusvik (kart – nr 78)

Hytter i Vågedalen på Østhusvik (Foto: A. Skeiseid)

Bolighus, Dalaker (kart – nr 79)

Nyere tids arkitektur – bolighus på Dalaker (Foto: A. Skeiseid)

2.7. Driftsbygninger og kulturminner fra landbruket

Løe, Bru gnr. 44/10 (kart – nr 80). Gammal løe med autentisk grunnplan og materiale. Røde takpanner. Driftsbygninger er nylig satt i god stand. Eiere: Ingvar og Margit Bru.

Løe på Bru, 44/10.

(Foto: A.Skeiseid)

Løe med steinmur, Brimse gnr. 39/4 (kart – nr 81). Eier: Audun Nielsen.

Løe på Brimse

(Foto: A. Skeiseid)

Potetkjellere

På gårdene i Rennesøy har det historisk vært svært vanlig å benytte jordkjellere som lagringssted for poteter og annen mat. Kjellerene er som regel lødde opp av stein og dekket med torv og gress. De har en liten inngangsdør i fronten. Potetkjellere finnes det blant annet på Bø, Galta, Helland og Finnasand.

Potetkjeller på Bø

(Foto: A. Skeiseid)

Stabbur, Dysjaland gnr. 48/1, obj. 1142/004/014 (SEFRAK B) (**kart – nr 82**). Fra 1850.
Eier: Lars Ramndal

Driftsbygninger fra 1960- og 1970 årene, div. gnr/bnr. Denne typen driftsbygninger er laget av materiale som krever mindre vedlikehold enn det de gamle treløene trenger. Her er det gjerne brukt betongplater, blikk, eternit og plast.

Driftsbygning fra 1970-årene på Nordbø. (Foto: A. Skeiseid)

Samdriftsfjøs

En relativt ny innretning i landbruket er samdriftsfjøsene, der flere gårdbrukere går sammen om bygging av fjøs og investeringer knyttet til driften. Dette er landbruk på høyt teknologisk nivå, der blant annet de tradisjonelle melkemaskinene er byttet ut med melkeroboter. Melkekyrne går fritt omkring i fjøset og blir melket av en robot og en maskin som har oversikt over melkemengden til hver ku. Overgangen til samdrift med flere andre har lettet mange gårdbrukere sin arbeidsdag, da de i større grad kan arbeide i turnus-/skiftordninger. I Rennesøy kommune er det samdriftsfjøs blant annet på Dysjaland og på Sørbo.

Samdriftsfjøs på Dysjaland

(Foto: A. Skeiseid)

Drivhus

Ett typisk trekk i landskapet i Rennesøy kommune er drivhus eller veksthus. I dag er mange av de revet ned eller står til nedfalls, men både disse og de som fremdeles er i drift vitner om Rennesøy som en stor produsent av tomater.

Drivhus på Hanasand

(Foto: A. Skeiseid)

2.8. Tekniske kulturminner og kulturminner knyttet til næringsvirksomhet

Kvernhusmurer (eks kart – nr 83)

I mange av bekkene rundt i kommunen stod det i sin tid en rekke av kvernhus, der man kunne male korn til havregryn og mel, viktige supplement i kosten. I dag er det bare murene igjen etter disse byggene. I Førsvollbekken var der blant annet tre kvernhus (SEFRAK A) og i Dalebekken har det opprinnelig vært hele 13 kvernhus.

Kvernhusmurer i Førsvollbekken

(Foto: A. Skeiseid)

Demningen i Dalestemmen (kart – nr 84) . I Dalebekken var det omtrent 13 kvernhus. Bjergastemmen som ligger noe NØ for Dalestemmen, ble gjort til reguleringsmagasin for kvernvann i Dalebekken. Senere og i forbindelse med at man planla et kraftverk på Dale ble det i 1932 murt opp en stor ”stem” ved Dalevatnet, som i dag blir kalt ”Dalestemmen”. Da Dalestemmen senere ble bygget om for elkraftproduksjon, fungerte Bjergastemmen og Dalestemmen som et samlet magasin.

Trafoboks på Heggland, gnr. 35/4 (kart – nr 85)

Trafoboks på Ask Foto: A. Skeiseid

Trafoboks på Låder/Reianes, Søre Reianes gnr. 1/2 (kart – nr 86). Like ved kaien på Låder står en nokså spesiell trafoboks med en fint oppmurt fasade i stein. Denne er et godt eksempel på gammel murteknikk, brukt på et anlegg av nyere dato – stein brukt i ny setting og fint tilpasset landskapet den står i. Eier: Lyse Energi.

Rennesøy kulturhus , Meieriet, Håvastein gnr.17 (kart – nr 87). I dag blir bygningen brukt som kulturhus. Funkispreget bygg. Den første meieriproduksjonen startet i Vikevåg i 1903, og bygningen representerer en industrihistorisk tradisjon. Eier: Rennesøy kommune.

Meieriet på Vikevåg. I dag Rennesøy kulturhus (Foto: A. Skeiseid)

Vikevåg slipp/ Smiå, gnr 18/4 (kart – nr 39) er en representant for næring knyttet til både sjøfart og jordbruk. Bygningen ble oppført i 1912 som slipp og verksted og gav arbeidsplasser. Virksomheten var hovedsakelig knyttet opp til verktøy, motorer og maskiner.

Jokerbutikken på Finnasand (kart– nr 88) er en representant for små dagligvarehandel. Forløperen til denne butikken fikk handelsbrev i 1908 og holdt til i ei krambu nærmere sjøen.

2.9. Kulturminne knyttet til kommunikasjon og ferdsel

Fjøløy fyr (kart – nr 89) ble bygget i 1849. Sildefisket på midten av 1800-tallet gjorde sitt til at folk presset på for å få anlagt et fyr her. I begynnelsen brant det bare om nettene under sildefisket, men fra 1852 var det fyrdrift i syv måneder og fra 1855 i ti måneder. Fjøløy fyr lå midt i seglingsleia til byen og var svært viktig for ferdselen på sjøen. Stasjonen består i dag av bolig, uthus, naust, maskinhus og selve fyrlykten. Fyret ble automatisert i 1977. Eier: Kystverket.

Fjøløy fyr

(Foto: A. Skeiseid)

Gamle kaier

Den gamle ferjekaien på Vestre Åmøy (Foto: A. Skeiseid)

Rennfast (kart – nr 90) ble åpnet 30. november 1992. Veianlegget består av to undersjøiske tunneler – Byfjordtunnelen og Mastrafjordtunnelen –, bomstasjonen på Sokn og bruene som binder de fleste øyene i kommunen sammen. Dermed ble Rennesøy landfast med Randaberg og Nord-Jæren og ferjen ble tatt bort. Dette førte blant annet til at folk lettere kunne komme seg til og fra – når det passet dem!

At bomstasjonen og bruene er med i planen over potensielt bevaringsverdige bygg og anlegg er ikke bare basert på selve arkitekturen eller utformingen, men også på at anlegget symboliserer det vi kan kalle et kommunikasjonsmessig paradigmeskifte for Rennesøybuen. Anlegget ligger inne som foreslått vernet objekt i ” Nasjonal verneplan for vegar, bruer og vegrelaterte kulturminne”.

Bomstasjonen på Sokn

(Foto: A. Skeiseid)

M/S Hulda (ikke kartfestet) er en kravell bygget skøyte fra 1908. Den kom fra Sverige til Rogaland i 1920, og har blant annet blitt brukt som garnskøyte og i potetfarten. M/S Hulda ble ombygd i 1955 og brukt til frakt. Det er ikke gjort store forandringer på skøyta siden 1960 tallet. M/S Hulda ligger til kai i Vikevåg.

2.10 Forsvarsanlegg

Fjøløy fort (kart – nr 91) ble åpnet for allmenn ferdsel i 2011 etter å ha vært brukt som militært område i over 70 år. Fortet ble bygget av tyskerne i 1942, og ble i perioden 1952- 60 overtatt og oppgradert av det norske forsvaret. Anlegget ble ytterligere modernisert i 1980, og senere brukt som øvingsområde.

VEDLEGG 1

Lovverk

Kulturminnevernet kan heimlast hovudsakleg i tre lover:

- **Kulturminnelova** (Kml)
- **Plan- og bygningslova** (Pbl)
- **Naturmangfaldslova**

Kulturminnelova

- slår i §4 fast at alle faste kulturminne frå oldtid til mellomalder fram til 1537 er **automatisk freda**. Det same er dei til ei kvar tid erklærte ståande byggverka frå perioden 1537-1649, dersom ikkje anna er bestemt av vedkommande styresmakt (Riksantikvaren).
- Gjev også høve til å frede heile kulturmiljø, der kulturminna inngår i ein større heilskap eller samanheng. Det er Riksantikvaren som eventuelt fattar slike vedtak, etter ei omfattande sakshandsaming der mange partar, også eigar, er med i høyringsprosessen.

Målet med fredingsarbeidet er å sikre eit representativt utval av kulturminne frå ulike tidsepokar og frå ulike delar av landet.

Når det gjeld **nyare tids kulturminne** pliktar kommunen etter Kml §25, 2. ledd å sende søknad om riving eller vesentleg endring av eit ikkje freda bygg eller anlegg som er oppført før 1850, til vedkommande styresmakt seinast fire veker før søknaden skal avgjerast.

Kommunen skal etter bestemmelsen søkje om å få bevart eit byggverk sitt ytre når det har ein *historisk, arkitektonisk* eller *annan kulturell verdi*. Eit permanent vern må i så fall bli etablert gjennom regulering.

Plan- og bygningslova

Denne lova skal først og fremst regulere kommunen si utnytting av areal og krav til byggverk, men ho skal også gje grunnlag for *vern av ressursar og sikre estetiske omsyn*.

Vern etter plan- og bygningslova kan først og fremst skje ved ein arealplan, til dømes ved at eit område vert regulert til spesialområde bevaring. Ei slik regulering kan brukast for å sikre objekt og område som er verdifulle i *lokal* og *regional* samanheng.

Dispensasjon: vilkår for dispensasjon er at det må liggje føre særlege grunnar for dispensasjon. Slike grunnar er i første rekkje knytte til areal- og ressursdisponeringsomsyn og kor inngripande desse vil vere for miljøverdiar, herunder kulturminnevern.

Naturmangfaldslova

I § 33 (mål for område vern) heiter det blant anna at verneområder på land, i vassdrag og i sjø skal bidra til bevaring av; a) variasjonsbredde av naturtyper og landskap, e) områder med særskilte naturhistoriske verdier, f) natur preget av menneskers bruk gjennom tidene (kulturlandskap) eller som også har kulturhistoriske verdier, og tilrettelegging for bruk som bidrar til å opprettholde naturverdiene, g) økologiske og landskapsmessige samanhenger nasjonalt og internasjonalt. Lova skal forhindre at det iverksetjas tiltak som vesentleg kan endre landskaets art eller karakter.

Ansvarsstyresmakter

Kulturminneforvaltninga er fordelt på ulike offentlege instansar:

- **Miljøverndepartementet (MD)**

- utarbeider overordna retningslinjer for kulturminnevernet og føreslår lovendringar, fortolkingar og forskrifter
- har også eit ansvar for vernepolitikken og verkemiddel knytte til denne.

- **Riksantikvaren**

- har direktoratansvar for heile kulturminnevernet: forvaltninga, igangsetjing og koordinering av tiltak.
- gjer fredingsvedtak, eventuelt opphevar desse og gjev dispensasjonar.
- utformar retningslinjer for innpassing av kulturminne i fysisk planlegging og for vedlikehald og skjøtselsarbeid.

- **Fylkeskommunen**

- har ansvar for mellom anna å ivareta verneinteresser i samband med freding eller dispensasjon frå kulturminnelova.
- skal rapportere status for freda kulturminne, følge opp Stortinget sine prioriteringar, MD sine nasjonale målsetjingar, retningslinjer og strategiar.
- tek også del i arbeid kring skjøtsel og formidling og skal vere ein rettleiingsinstans for kommunane.

- **Kommunane**

- har i dag ikkje har noko formelt mynde eller direkte ansvar for kulturminna etter kulturminnelova, men skal likevel sjå til at kulturminneinteresser og –omsyn vert ivaretekne i kommune- og reguleringsplanar som følgje av forvaltninga i plan- og bygningslova.
- kan vere svært sentrale samarbeidspartnarar for forvaltninga på mange måtar, blant anna gjennom å påta seg skjøtselsoppgåver i samarbeid med kulturminnestyresmaktene.

Kulturminneplanen for Rennesøy kommune og tilhøvet til andre planar

Regjeringa ønskjer at kulturminne og kulturmiljø ” skal være viktige ressursar som kilde til kunnskap og opplevingar, for utvikling av lokalsamfunn og for verdiskaping for næringslivet. Kulturminnene som vi tar vare på for ettertida, må vise mangfoldet i det norske samfunnet”.

På punkt som går direkte på kulturminna i ein lokal-/kommunesamanheng vil regjeringa:

- Bedre rammebetingelsene for private eiere og fornye fredningspolitikken.
- Legge til rette for at kulturminne og kulturmiljø kan gi grunnlag for verdiskaping og næringsutvikling.
- Bidra til økt kunnskap til alle.
- Legge til rette for utvikling av offentlig forvaltning og styrke samarbeidet med de frivillige organisasjonene.
- Arrangere kulturminnear hvert 10. år.

Fylkesplanen skal vere retningsgjevande for kommunal og statleg planlegging i fylket.

Rogaland fylkeskommune har laga delplan for kulturminnevern. Her er det sett opp fleire målsetjingar, både når det gjeld dei automatisk freda kulturminna og nyare tids kulturminne, og det å

- auke kunnskapen om fornminna for på den måten langsiktig bidra til at fleire blir bevarte og forblir urørte (3.4.3)
- stimulere til at kommunane utarbeider lokale kulturminneplanar. Arbeide for å auke moglegheita for økonomisk tilskot til objekt sin verneverdi (3.5.2)

er sentrale moment i fylkeskommunen sine mål for kulturminna.

Kommuneplanen for Rennesøy kommune 2005-2016

I kommuneplanen for Rennesøy kommune er det fleire punkt som peikar på vern og bruk av kulturminna og kulturlandskapet. Her blir det mellom anna peikt på at ein skal ”dekka ynskt etterspurnad etter utbyggingsareal utan alvorlege og varige reduksjonar innan [m.a.] verdifulle kulturminne

2. Ein skal ha eit aktivt og moderne jordbruk som vedlikeheld og vidareutviklar kvalitetane i kulturlandskapet

4. Kulturminna skal vere kjelde til nyskaping, trivsel og identitetsfeste for innbyggjarane.

Områdeplan for utvalde kulturlandskap i landbruket på Rennesøy. Hodne – Vikevåg, Helland – Bø og Førsvoll.

Denne planen tek føre seg utvalde landskapsområde i Rennesøy kommune som er plukka ut av Fylkesmannen i Rogaland v/landbruks- og miljøvernavingdelinga, Rogaland fylkeskommune, representantar frå Rennesøy kommune og Jæren forsøksring, på bakgrunn av områda sine store biologiske og kulturhistoriske verdier.

Denne områdeplanen byggjer på rapporten ”Verdier i og forslag til forvaltning av kulturlandskapsområdet Hodne – Helland – Bø” frå 1995. Planen gir ei kort skildring av dei viktigaste verdiane i dei utvalde områda og seier litt om utfordringane med å ta vare på kvalitetane i området og kva for type tiltak som det er viktig å få gjennomført for å ivareta dei viktigaste verdiane og korleis ein skal sikre at uønskte tiltak ikkje skal bli gjennomførte.

Økonomiske verkemiddel og tilskotsordningar

Det finst ulike stønadsordningar som ein kan søkje om i samband med istandsetjing og restaurering av verneverdige bygningar og miljø eller dersom ein har automatisk freda kulturminne på grunnen sin.

Offentlege tilskotsordningar

Landbruksdepartementet v/ Statens landbruksforvaltning har to typar tilskotsordningar: ”Tilskot til spesielle miljøtiltak i landbruket” (SMIL) gjeld tilskot til oppløying av steingardar, restaurering av freda og verneverdige bygg og ulike nærings- og miljøtiltak.

Bygdeutviklingsmidlar til tradisjonelt landbruk og tilleggsnæringer.

Det er mogleg å kombinere desse to tilskotsordningane ved at ein til dømes restaurerer ein eller fleire gamle bygningar for å nytte dei i samband med turistnæring.

Rogaland fylkeskommune gjev tilskot til verneverdige bygg og anlegg, og dei kan formidle tilskot frå Riksantikvaren for freda bygningar, utanom dei som er i offentlig eige.

Søknadsfrist er 1. november. For meir informasjon: www.rogfk.no

Norsk kulturminnefond kan gje tilskot til restaurering og istandsetjing av verdifulle kulturminne og kulturmiljø som inngår i område som er spesialregulerte etter plan- og bygningslova, og til prosjekt som ikkje mottek støtte frå Riksantikvaren. Søknadsfristar er 1. februar og 1. september. For meir informasjon og søknadsskjema: www.kulturminnefondet.no

Regionalt miljøprogram (RMP) for jordbruket i Rogaland 2005-2009

På regionalt nivå ser ein det som ei prioritert oppgåve å ta vare på eit representativt utval av kulturminne og bygningar som kan knytast til tidlegare tiders jordbruksdrift. Gjennom RMP kan ein få tilskot mellom anna til skjøtsel av synleg automatisk freda kulturminne og vedlikehald av verdifulle landskapselement. Eitt av føremåla med dette er å hindre at kulturminne gror att og forfell. For meir informasjon om søknad, sjå nettsidene til Fylkesmannen i Rogaland.

Rennesøy kommune SMIL (sjå over)

Tilskotsordningar frå private organisasjonar/stiftingar

Foreningen for norske fortidsminnesmerkers bevaring (Fortidsminneforeningen) avd.

Rogaland deler årleg ut ein vernepris som vert gjeven til rehabiliteringsprosjekt som er gjennomførte på ein framifrå og forbiletleg måte. Prisen består av ein diplom og ei pengegåve.

Særskilde reglar for hensynssoner for bygg, kulturminner med mer som skal bevares

For bustader og fritidsbustader som er regulerte hensynssoner for bygg, kulturminner med mer som skal bevares kan eigaren krevje direktelikning i staden for prosentlikning (Skattelova av 26.03.99, §7-10, 7. ledd). Ved likninga kan det m.a. bli gjeve frådrag for utgifter til vedlikehald, forsikring, festeavgift, eigedomsskatt osv. Det er inga bindingstid. I staden for ei tidlegare bindingstid på 10 år gjeld det avtrappingsreglar ved endring av likningsmåte.

Reglane gjeld frå 01.01.2000.

For nærare informasjon kan ein ta kontakt med skattestyresmaktene.

VEDLEGG 2

Objekt i SEFRAK – verneklasse B i Rennesøy kommune

Gard	Gnr.	Objekt	SEFRAK objektnr.
Sørbø	12/1	Ryfylkehus. Bygt 1.halvdel 1800-talet	1142/001/002
Sørbø	12/5	Driftsbygning	1142/001/004
Galta	3/3	Ryfylkehus, bygt ca. 1850	1142/001/015
Søre Reianes	2/1	Bustadhus	1142/001/019
Asmarvik	7/1	Naust	1142/001/027
Sørbø	12/1	Naust	1142/001/028
Sørbø	12/4	Naust	1142/001/029
Nordbø	21/1	Bustadhus	1142/002/001
Nordbø	21/1	Driftsbygning	1142/002/002
Nordbø	21/1	Uthus	1142/002/003
Nordbø	21/1	Vedhus	1142/002/004
Dale	28/1	Kvernhus	1142/002/006
Dale	28/1	Naust	1142/002/007
Bergje	19/1	Bustadhus – ryfylkehus. Bygt på 1800-talet. Klassiske detaljar. Restaurert	1142/002/010
15.Nordbø	21/2	Stabbur	1142/002/013
16.Nordbø	21/1	Stabbur	1142/002/016
17.Helland	15/2	Bustadhus – ryfylkehus. Bygt 1.halvdel av 1800-talet. Nær autentisk grunnplan	1142/002/023
18.Helland	15/1	Sauehus	1142/002/027
19.Litladal	14/1	Stabbur – står til nedfalls	1142/002/029
20.Litladal	14/1	Bustadhus – er rive	1142/002/030
21.Helland	15/32	Naust	1142/002/031
22.Helland	15/9	Naust	1142/002/032
23.Helland	15/7	Naust	1142/002/033
24.Helland	15/1	Naust	1142/002/034
25.Helland	15/9	Stabbur	1142/002/036
26.Hauskje	16/2	Driftsbygning	1142/002/043
27.Austbø	22/3	Bustadhus, står til nedfalls	1142/002/044
28.Austbø	22/4	Stabbur, står til nedfalls	1142/002/046
29.Eltarvåg	23/2	Bustadhus – ryfylkehus. Bygt ca.1887. Er rive	1142/002/050
30.Eltarvåg	23/3	Bustadhus - forfalle	1142/002/054
31.Eltarvåg	23/3	Eldhus – forfalle	1142/002/055
32.Eltarvåg	23/3	Driftsbygning – berre grunnmur att	1142/002/056
33.Eltarvåg	23/3	Sauehus - forfalle	1142/002/057
34.Hauskje	16/2	Naust	1142/002/059
35.Hauskje	16/5	Ruin av naust	1142/002/060
36.Hauskje	16/4	Ruin av naust	1142/002/061

37.Hauskje	16/1	Naust	1142/002/062
38.Hauskje	16/6	Naust	1142/002/063
39.Eltarvåg	23/1,2	Naust	1142/002/069
40.Ullenes	34/3	Potetkjellar	1142/003/007
41.Ullenes	34/3	Eldhus	1142/003/008
42.Ullenes	34/2	Naust	1142/003/010
43.Nordhus	33/4	Driftsbygning	1142/003/013
44.Nordhus	33/4	Sauehus	1142/003/014
45.Mehus	32/2	Naust	1142/003/017
46.Østhus	31/1,2	Bustadhus – ryfylkehus	1142/003/020
47.Nordhus	33/1	Bustadhus	1142/003/024
48.Ask	36/4	Sommarbustad	1142/003/026
49.Ask	36/1	Sommarbustad	1142/003/027
50.Ask	36/5	Sommarbustad	1142/003/031
51.Ask	36/6	Bustadhus	1142/003/032
52.Ask	36/6	Driftsbygning	1142/003/033
53.Skjørvestad	30/3	Bustadhus – er rive	1142/003/038
54.Skjørvestad	30/3	Driftsbygning	1142/003/039
55.Brimse	39/5	Bustadhus	1142/003/042
56.Brimse	39/2	Driftsbygning	1142/003/044
Nordhus	33/15	Hønsehus	1142/003/046
Nordhus	33/1	Naust	1142/003/047
Voll	49/2,4	Bustadhus – restaurert	1142/004/004
Voll	49/2,4	Driftsbygning - restaurert	1142/004/005
Voll	49/2,4	Uthus	1142/004/006
Voll	49/2,4	Naust	1142/004/007

Vaula	47/4,5	Bustadhus – er rive	1142/004/008
Vaula	47/4,5	Bustadhus	1142/004/009
Dysjaland	48/1,19	Naust – noko slite	1142/004/013
Dysjaland	48/1	Stabbur	1142/004/014
Hodnefjell	50/8	Bustadhus	1142/004/015
Hodnefjell	50/8,11	Naust	1142/004/016
Vaula	47/1,6	Naust	1142/004/020
Utstein kloster	54/29	Bustadhus	1142/004/001
Utstein kloster	54/29	Krambu	1142/004/002
Utstein kloster	54/29	Sjøbu	1142/005/003
Utstein kloster	54/29	Naust	1142/005/004
Utstein kloster	54/45	Driftsbygning	1142/005/007
Utstein kloster	54/17	Bustadhus	1142/005/008
Haugvaldstad	52/4	Eldhus – til nedfalls	1142/005/016
Bru	44/80,60	Naust	1142/006/004
Bru	44/14,122	Driftsbygning	1142/006/007
Bru	44/28	Bru skule, museum – til nedfalls	1142/006/015
Bru	44/44	Sommarhus	1142/006/017
Hegreberg	43/4	Bustadhus – ryfylkehus. Bygt tidl.på 1800-talet i laft. Autentisk grunnplan	1142/007/004
Hegreberg	43/5	Stabbur	1142/007/006

KJELDER

Berge, J. 2008. Undersøking av alvedans, rydningsrøyser og gardfar. Serigstad, gnr. 29/9, Time k., *Oppdragsrapport B, 2008/1*, Arkeologisk museum i Stavanger, Stavanger.

Brekke, G. 2003. *Norsk arkitekturhistorie. Frå steinalder og bronsealder til det 21. hundreåret.*

Dagestad, K. H. *Verdier i – og forslag til forvaltningen av kulturlandskapsområdet Hodne- Helland-Bø*, Fylkesmannen i Rogaland i samarbeid med Rennesøy kommune.

Ekroll, Ø. 2005. Bygning og bruk, *Utstein kloster og Klosterøys historie*, E. Haug (red.), 215- 262, Stiftelsen Utstein kloster

Gabrielsen, K. H. [2002] 2007. Vestlandets steinkors. Monumentalisme i brytningen mellom hedendom og kristendom, *UBAS 2*, J. L. Zehetner (red.), 115-272, Universitetet i Bergen, Bergen.

Haaland, K. H. 2001. *Fra Rogalands middelalder. Bygdekirker i stein. Monumenter over fylkets aristokrati.* Solum forlag, Oslo.

Høgestøl, M. 1990. Kort riss av Rennesøys forhistorie, *Frå haug ok heiðni nr. 2*, bd. 13, E. S. Pedersen (red.) 37-51, Arkeologisk museum i Stavanger, Stavanger.

Knutzen, T. [2004] 2007. Bautasteiner på Sunnmøre. En analyse av steinenes betydning og funksjon i tid og rom, *UBAS 2*, J. L. Zehetner (red.), 273-404, Universitetet i Bergen, Bergen.

Kulturminnevern, bd. 1, 2. utgåve, [2001] 2005. J. Holme (red.), Økokrim, Oslo.

Lindanger, B. 2006. *Rennesøy 4, Kultursoga*, Rennesøy kommune

Lørdøen, T. og G. Mandt. 2004. *Bergkunst. Helleristningar i Norge.* Samlaget, Oslo.

Næss, Hans-Eyvind. 2004. *Vakre trehus i Rogaland. Kultur og tradisjon.* Kulturkonsult/Hans Eyvind Næss, Stavanger.

DN = Diplomatarium Norvegicum

www.riksantikvaren.no/Norsk/Veiledning/For_kommunene/filestore/veilederkulturmiljo.pdf

Riksrevisjonens undersøkelse av bærekraftig arealplanlegging og arealdisponering i Norge
Dokument nr. 3:11 (2006–2007)